

TÜRK SPOR İDARESİNDE TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU'NUN YERİ ve İŞLEVİ -Kurumsal İnceleme-

Serkan AĞAR*

I. GİRİŞ

Ülkemizde gündemdeki ağırlıklı yeri hiç değişmeyen bir spor dalı futbol. Milyon dolarlarla/avrolarla ifade edilen kulüp bütçeleri ve transfer ücretleri bir yana, futbolun sadece sponsorluk, ürün satışı, pazarlama ve reklam faaliyetleri bile başlı başına bir sektör. Futbolun bu denli gündemde olması, futbol faaliyetlerini ülke sınırları içerisinde düzenleyen ve denetleyen kuruluş olarak Türkiye Futbol Federasyonu'nu da gündeme taşıyor. Hatta kimi zaman (özellikle genel kurul dönemlerinde) Türkiye Futbol Federasyonu'nun ismini, haber bültenlerinin en ön sırasında duyuyoruz.

Bu çalışmada, Türkiye Futbol Federasyonu (TFF); dünyada ve Türkiye'de futbolun kökeni, dünyada ve ülkemizde spor teşkilatının oluşumu, kurumları ve yapısı çerçevesinde incelenecek, bu çaba içerisinde TFF'nin özerkliği meselesi ve Tahkim Kurulu ile Merkez Hakem Kurulu'nun yapısı ayrıca değerlendirilecektir. TFF'nin kurumsal yapısı incelenirken, geçmiş düzenlemelerle karşılaştırmalı olarak 28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la getirilen değişikliklere ve yansımalarına da değinilecektir.

* Avukat, Ankara Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi.

II. FUTBOL

A. Kavram

Modern futbolun, 1820'ye doğru İngiltere'de ortaya çıktığı tahmin edilmektedir; burada kolej öğrencileri karışık kuralları olan "hurling"¹ adında ayakla oynanan bir top oyunu oynuyorlardı. 1823'te, bu oyunların birinde, William Webb Ellis adındaki bir oyuncunun, kural dışı bir hareketle topu göğsünde sıkıca tutarak rakip kaleye yönelmesi ile "rugby"² ismindeki oyun ortaya çıktı.³ Bu tarihten itibaren ayakla oynanan hurlingin (futbol) yanında elle oynanan hurling de (rugby) oynandı. Ayrı kuralları bulunan bu iki oyun, 1863'te resmi olarak birbirinden ayrıldı. Rugby kendi çizgisini sürdürürken, takım futbolu da modern biçimini alarak kesin ve değişmez kurallara bağlandı.⁴

Futbol,⁵ 11'i sahada, 7'si yedek olmak üzere toplam 18'er oyuncudan oluşan iki takımın yaptığı ve her oyuncunun karşı tarafın kalesine, ayakla, kafayla ya da el ve kollar dışında bedeninin bir başka bölümüyle küre biçiminde bir topu sokmaya çalışmasına dayanan bir spordur.^{6,7}

¹ "Hurling" kelimesinin Türkçe karşılığı "fırlatma" dır. Bu karşılık, topun ayakla sahanın karşı tarafına doğru fırlatılması biçiminde oynanan "hurling" in temel özelliğini yansıtmaktadır.

² Bu oyuna "rugby" adının verilmesinin nedeni, oyunu bulan William Webb Ellis'in öğrencisi olduğu Warwickshire'daki kolej in adının "Rugby Koleji" oluşudur.

³ Rugby, oval bir topla, on beşer oyuncudan oluşan iki takım arasında yapılan bir spordur. Takımların her biri, topu, kale çizgisi (gol çizgisi) arkasına ya da değdirerek (deneme ya da tray) yahut ayak vuruşuyla iki kale direği arasındaki yatay direğin üstünden geçirerek rakip takımdan daha fazla sayı yapmaya çalışır. Başlangıçta futboldan ayırmak için bu oyuna "rugby futbolu" adı verilmekteydi.

⁴ Somali, V., *Teknik-Taktik Yönleriyle Futbol ve Tarihi*, İstanbul, 1989.

⁵ "Football" kelimesinin Türkçe karşılığı, hem ayakla oynanan İngiliz futbolu ve hem de elle oynanan Amerikan futboludur. Oysa Amerikan futbolunun yaygın olduğu ülkelerde İngiliz futbolu, "soccer" kelimesi ile ifade edilmektedir.

⁶ *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, 9. Cilt, s. 4331.

⁷ Karşılaşma bir orta ve iki yan hakem tarafından yönetilir, saha dışı düzenini ve orta hakemin sakatlanması durumunda maçın devamını sağlamak amacı ile yedek olarak saha kenarında dördüncü hakem bulunur. Oyun dikdörtgen bir sahada oynanır. Her faul bir serbest vuruşla, ceza sahası içinde ise penaltıyla cezalandırılır. Eğer bir oyuncu topu kendi aut çizgisinin dışına atarsa, karşı takım bir köşe vuruşu kazanmış olur. Oyun iki yarı üzerinden toplam 90 dakika sürer. En fazla gol atan takım maçı kazanır. Elemeli sistemde (genellikle kupa maçlarında), normal süresi beraberlikle biten maçlar sonunda süre uzatılabilir (genellikle iki yarı halinde toplam 30 dakika). Karşılaşma sırasında sahada her bir takımın 11 oyuncusu bulunur; ellerini kullanma hakkına sahip tek oyuncu olan bir kaleci, genellikle dört savunma, üç ya da dört orta saha, iki ya da üç ileri uç oyuncusu.

Bu denli “*basit*” bir temel kurala dayanan futbolun, milyonlarca insanı peşinden sürüklemesinin, ulusal ve uluslararası alanda “*dev ölçekte*” kuruluşlar tarafından düzenlenmesinin ve “*kârlı*”⁸ bir sektör durumuna gelmesinin ardındaki giz acaba nedir?

Kentlerde her zaman popüler bir spor dalı olmakla birlikte, ülkemizde futbola gösterilen ilgi geçtiğimiz son yirmi yıl içerisinde iyice artmış ve Türkiye’nin neredeyse “*tek ve gerçek milli sporu*” haline gelmiştir. Hatta Türkiye’nin ezeli ve ebedi “*popstarı*”nın futbol olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu ilginin nedenleri arasında ilk akla gelenler, profesyonel futbolun televizyon sayesinde ticari bir kitle eğlencesine dönüşmesi ve buna Türk futbol takımlarının ve milli takımın uluslararası karşılaşmalardaki başarısının eşlik etmesidir. Giderek “*medyatikleşen futbol, kitlesel bir eğlence biçimi olarak, toplumun tümü için bireysel ve kolektif bir kimlik mekanına dönüşmüştür.*”⁹ Profesyonel sporun medya ile özellikle televizyonla evliliği bu mekanın boyutunu alabilmesine genişletmiştir.¹⁰ Günümüzde spor (özellikle futbol), kitle iletişim araçlarının ürettiği ritüellerin en önde gelenleri arasındadır.¹¹

B. Dünya ve Futbol

1. Düzenleyici Kuruluşlar

Günümüzde evrensel bir spor durumuna gelen futbol son derecede iyi teşkilatlanmıştır. Dünyada futbol teşkilatı, temelinde yerel federasyonlar ile kıtasal konfederasyonların, üstte ise “*Uluslararası Futbol Birliği Federasyonu*”¹² (*Fédération Internationale de Football Association, FIFA*) ile

⁸ Dünyaca ünlü futbol markası Real Madrid, 276 milyon avroluk gelirle Manchester United’ı geride bırakarak 2005 yılında en çok gelir elde eden kulüp olmuştur. İspanyol kulübün bu başarısında, toplamda 124 milyon avroyu bulan sponsorluk ve ürün satışı gibi ticari faaliyetler etkilidir. Tümü Avrupa’da yer alan dünyanın en büyük 20 kulübünün toplam geliri ise, ilk kez, 3 milyar avro barajını aşmıştır, *Hürriyet*, 17/02/2006.

⁹ Mutlu, E., “Avrupa’yı Salladık, İngiltere’yi Sarsacağız: Futbol, Milliyetçilik ve Şiddet”, *Cogito*, Kış-Bahar 1996, s. 370.

¹⁰ A. g. e., s. 373.

¹¹ Amerikan futbolu ve basketbolda, televizyonun anlatım üslubuna uydurulmak üzere belli kural değişiklikleri yapılmıştır. Bugün futbolda da, bu tür değişikliklerin yapıp yapılamayacağı tartışılmaktadır.

¹² FIFA resmi internet sitesi, <http://www.fifa.com/>

“Uluslararası Futbol Birliği Kurulu (The International Football Association Board, IFAB)”nın bulunduğu bir piramit biçimindedir. 1904’te kurulan FIFA’nın merkezi Zürih’tedir. Bu teşkilat yapısı içerisinde bugün itibariyle; “Avrupa Futbol Birliği”¹³ (Union des Associations Européennes de Football, UEFA)”, “Güney Amerika Konfederasyonu (Confederación Sudamericana de Fútbol, CONMEBOL)”, “Kuzey-Orta Amerika ve Karayipler Konfederasyonu (Confederation of North, Central American and Caribbean Association Football, CONCACAF)”, “Afrika Konfederasyonu (Confédération Africaine de Football, CAF)”, “Asya Futbol Konfederasyonu (Asian Football Confederation, AFC)” ve “Okyanusya Futbol Konfederasyonu (Oceania Football Confederation, OFC)” olmak üzere altı adet kıtasal konfederasyon yer almaktadır.¹⁴ Kulüpler, ulusal federasyonlar ve konfederasyonlar FIFA’nın mutlak denetimi altındadır.

Her ulusal federasyon, kendi maçlarını kendisi düzenlemektedir; ancak, ulusal federasyonlar (ve konfederasyonlar) IFAB’ın belirlediği oyun kurallarını uygulamak zorundadır. Şubat 1993’te onaylanan Tüzük’e göre IFAB, tümüne birden Federasyonlar (British Associations) denen İngiltere Futbol Federasyonu (The Football Association, FA), İskoçya Futbol Federasyonu (The Scottish Football Association), Galler Futbol Federasyonu (The Football Association of Wales), İrlanda Futbol Federasyonu (The Irish Football Association) ile FIFA’nın göndereceği delegelerden oluşmaktadır. Kurul, FIFA’dan dört delege ve Federasyonlar’dan dört delege olmak üzere toplam sekiz üyeden müteşekkildir.¹⁵ “IFAB, Oyun Kuralları’nı (Laws of the Game) değiştirmeye, kaldırmaya ya da yeni kuralları vazetmeye tek yetkili kuruluştur.”¹⁶ Uluslararası karşılaşmalar, konfederasyonların (örn. Avrupa Şampiyonlar Ligi, UEFA Kupası, Avrupa Futbol Şampiyonası) ya da FIFA’nın (örn. Olimpiyat Oyunları

¹³ UEFA resmi internet sitesi, <http://www.uefa.com/>

¹⁴ FIFA Tüzüğü (Tüzüğün Uygulanmasına İlişkin Düzenlemeler Genel Kurul İç Tüzüğü), 09/2005, <http://www.fifa.com/>, 02/02/2006.

¹⁵ FIFA, üyeliği olan bütün ulusal federasyonlar adına dört oy hakkına, diğer üye federasyonların her biri ise bir oy hakkına sahiptir. Bir teklifin kabul edilmesi için toplantıya katılan ve oy hakkı olanların en az dörtte üçünün kabul yönünde oy vermeleri gerekmektedir.

¹⁶ Oyun Kuralları’nda herhangi bir değişiklik yalnız Kurul’un yıllık genel toplantısında ve ancak toplantıya katılan ve oy hakkı olanların en az dörtte üçünün kabul etmesi ile yapılabilmektedir. Hiçbir konfederasyon ya da ulusal federasyon, Oyun Kuralları’nda, Kurul’un onaylamadığı herhangi bir değişiklik yapamamaktadır.

Futbol Turnuvası, Dünya Kupası, Konfederasyon Kupası) denetimi altında yapılmaktadır.

FIFA, dörtte üçü Avrupa'da bulunan, 300 binden fazla kulübe dağılmış olan 25 milyondan fazla oyuncuyu¹⁷ denetlemektedir. FIFA, en üst karar mercii olarak Genel Kurul, bu kararları uygulayan İcra Kurulu¹⁸ ve idari merci olarak Genel Sekreterlik biçiminde teşkilatlanmıştır. Bunun dışında İcra Kurulu tarafından geçici komisyonlar da kurulabilmektedir.

2. FIFA Disiplin Yargısı ve Spor Tahkim Mahkemesi (CAS)

Türkiye ile İsviçre milli futbol takımları arasında 16/11/2005 günü İstanbul'da oynanan Dünya Şampiyonası play-off rövanş karşılaşmasının ardından yaşanan olaylarla ilgili olarak soruşturma başlatan FIFA Disiplin Kurulu, 06-07/02/2006'da İsviçre'nin Zürih kentinde yaptığı toplantıda Türkiye'yi, altı resmi müsabakayı tarafsız sahada seyircisiz oynama ve 250 bin İsviçre Frangı para cezası ile cezalandırmıştır.¹⁹ Bu ceza, aynı zamanda, Türkiye'nin, 2008 Avrupa Şampiyonası grup eleme maçlarının tümünü ülke dışında oynaması anlamına gelmektedir. Ayrıca, üç Türk futbolcu ve bir antrenör ile İsviçreli bir futbolcu ve fizyoterapist de çeşitli cezalar verilmiştir. Maçın ardından soruşturmanın seyrini ve sonucunu etkileyebilecek açıklamalarda bulunan FIFA Başkanı Joseph S. Blatter ve Genel Sekreter Urs Linsi'nin İsviçreli olmasının, FIFA Disiplin Kurulu'nun İsviçre'de toplanmasının ve 2008 Avrupa Şampiyonası'nın İsviçre'de yapılacak olmasının kararın bu derecede ağır olmasını etkileyip etkilemediği sorusu bir yana, Türkiye'nin, öncelikle, FIFA Tahkim Kurulu'na, buradan çıkacak karara göre daha sonra da, Türkiye'nin seçeceği bir üye, İsviçre'nin seçeceği bir üye ve tarafsız bir

¹⁷ Seçkin futbolcular doğu ülkelerinde kuramsal olarak amatör, Batı Avrupa'da ve Amerika'da ise profesyoneldir.

¹⁸ İcra Kurulu; Başkan, sekiz başkan yardımcısı ve on beş üyeden olmak üzere toplam yirmi dört kişiden oluşmaktadır. Üye dağılımı şu şekildedir: CONMEBOL, başkan yardımcısı (1), üye (2); AFC, başkan yardımcısı (1), üye (3); UEFA, başkan yardımcısı (2), üye (5); CAF, başkan yardımcısı (1), üye (3); CONCACAF, başkan yardımcısı (1), üye (2); OFC, başkan yardımcısı (1), üye (-), British Associations, başkan yardımcısı (1), üye (-).

¹⁹ <http://www.fifa.com/en/media/index/0,1369,114431,00.html>, 07/02/2006.

üyeden müteşekkil Spor Tahkim Mahkemesi'ne başvurma²⁰ ve kararın yeniden gözden geçirilmesini talep etme olanağı vardır; ancak bu süreçte kararın kabul edilebilir bir cezaya dönüştürülebileceği olasılığı kadar ağırlaştırılabileceğini de gözardı etmemek gerekir.

Yukarıda belirtilen olaylar ve ağır sonuçları karşısında, FIFA disiplin yargısı ve uygulanan disiplin tedbirleri ile Spor Tahkim Mahkemesi'nden (STM) söz etmek yararlı olacaktır. FIFA Tüzüğü'nün (Tüzük) 55. maddesine göre disiplin tedbirleri; *"gerçek ve tüzel kişilerin her ikisine de uygulanabilen tedbirler"*, *"sadece gerçek kişilere uygulanabilen tedbirler"* ve *"sadece tüzel kişilere uygulanabilen tedbirler"* olmak üzere üçe ayrılmıştır. Gerçek ve tüzel kişilerin her ikisine de uygulanabilen disiplin tedbirleri; ihtar, kınama, para cezası ve verilen ödüllerin geri alınmasıdır.²¹ Sadece gerçek kişiler için öngörülen disiplin tedbirleri; ihtar (sarı kart), ihraç (kırmızı kart), maç oynamama, soyunma odası ve/veya yedek kulübesinde bulunma yasağı, stada girme yasağı ve futbolla ilgili herhangi bir etkinlikte yer alma yasağıdır.²² Sadece tüzel kişiler için öngörülen disiplin tedbirleri ise; transfer yasağı, müsabakanın seyircisiz oynanması, müsabakanın tarafsız sahada oynanması, belli bir statta müsabaka yapma yasağı, müsabaka sonucunun iptali, ihraç, hükmen mağlubiyet, puan silinmesi ve alt kademeye düşürmedir.²³

Görüleceği üzere, tüzel kişiler için öngörülen disiplin tedbirleri arasında yer alan müsabakaların tarafsız sahada oynanması ile müsabakaların seyircisiz oynanması, somut olayın ağırlığına göre birbirinden bağımsız olarak uygulanması gereken cezalardır; oysa Türkiye hakkında verilen *"müsabakaları tarafsız sahada seyircisiz oynama cezası"*, birbirinden bağımsız iki ayrı disiplin tedbirinin sonuçları itibariyle içtima ettirilmesi

²⁰ "Sporun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi" unvanı yakıştıran Spor Tahkim Mahkemesi'nin adını Türkiye, ilk kez, 2000 yılında Kopenhag'da oynanan Galatasaray-Arsenal UEFA Kupası final maçının ardından duymuştur. Teberrulu bilet satan Galatasaray kulübü aleyhine 350 bin İsviçre Frangı cezaya ve maç geliri müsaderesine hükmedilmesinin ardından Spor Tahkim Mahkemesi'ne başvurulması üzerine müsadere anlaşma yolu ile kaldırılmış, ceza da 250 bin İsviçre Frangı'na indirilmiştir, Özbey, S., "İşte Sporun AİHM'i", in Hürriyet-Pazar, 12/02/2006, s. 3.

²¹ FIFA Disiplin Yönetmeliği, 29/10/2005, m. 11, http://www.fifa.com/documents/static/organisation/disciplinary_code_EN.pdf, 02/02/2006.

²² FIFA Disiplin Yönetmeliği, 29/10/2005, m. 12, http://www.fifa.com/documents/static/organisation/disciplinary_code_EN.pdf, 02/02/2006.

²³ FIFA Disiplin Yönetmeliği, 29/10/2005, m. 13, http://www.fifa.com/documents/static/organisation/disciplinary_code_EN.pdf, 02/02/2006.

ve böylece yeni bir disiplin tedbiri ihdas edilmesi anlamına geldiğinden hukuken tartışmaya açıktır.

Tüzük'ün 56. maddesine göre FIFA'nın disiplin yargısı organları; Disiplin Kurulu ile Tahkim Kurulu'dur. Belirtilen organların görev ve sorumlulukları FIFA Disiplin Yönetmeliği'nde belirlenmiştir. FIFA Disiplin Kurulu; bir başkan,²⁴ bir başkan yardımcısı ve gerekli sayıda üyeden oluşur. Bu organın işlev ve görevi, FIFA Disiplin Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Kurulun toplantı yeter sayısı üçtür; bir başka deyişle Kurul, toplantıda en az üç üyenin hazır bulunması durumunda karar alabilir; ancak, kimi durumlarda Başkan, tek başına hüküm tesis edebilir. Kurul, Tüzük'te ve FIFA Disiplin Yönetmeliği'nde tarifi yapılan yaptırımları, üyeler, kulüpler, resmi görevliler ve oyuncular ile müsabakaların ve oyuncuların temsilcilerine bildirmektedir. Disiplin tedbirleri ile ilgili söz konusu hükümler, Genel Kurul ve İcra Kurulu'nun üyelerle ilgili erteleme ve ihraç hususlarındaki disiplin yetkilerine de şamildir.

Tüzük'ün 58. maddesinde düzenlenen Tahkim Kurulu ise; bir başkan,²⁵ bir başkan yardımcısı ve gerekli sayıda üyeden oluşur. Tahkim Kurulu'nun işlev ve görevi, FIFA Disiplin Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir. Kurul, en az üç üyenin toplanması ile karar alır. Kimi durumlarda, başkan da, tek başına hüküm tesis edebilmektedir. Tahkim Kurulu; Disiplin Kurulu'nun ilgili FIFA düzenlemelerine göre kesin olmayan kararlarına²⁶ karşı yapılan başvurular ile oyuncuların federasyon milli takımlarına seçilme niteliği ile ilgili olarak Oyuncu Statüleri Kurulu'nun verdiği kararlara karşı yapılan başvuruları incelemektedir. Disiplin Kurulu kararlarına karşı Tahkim Kurulu'na itiraz etme süresi, kararın tebliğinden itibaren 10 gündür, başvuru üzerine Tahkim Kurulu'nun vereceği kararlar kesinlik; ancak bu kesinlik, söz konusu kararın FIFA nezdinde yeniden incelenmesini önleyici bir kesinlik anlamına gelir, bir diğer deyişle, FIFA Tahkim Kurulu tarafından verilen kararın STM'ye

²⁴ FIFA Disiplin Kurulu Başkanı'nın "avukat" olması zorunludur, FIFA Disiplin Yönetmeliği, 29/10/2005, m. 85/5, http://www.fifa.com/documents/static/organisation/disciplinary_code_EN.pdf, 02/02/2006.

²⁵ FIFA Tahkim Kurulu'nun Başkanı'nın "avukat" olması zorunludur, FIFA Disiplin Yönetmeliği, 29/10/2005, m. 85/5, http://www.fifa.com/documents/static/organisation/disciplinary_code_EN.pdf, 02/02/2006.

²⁶ Örneğin; FIFA Disiplin Yönetmeliği'nin 122. maddesine göre; uyarma, kınama ve üç maça ya da üç aya kadar oynamama cezalarına karşı Tahkim Kurulu'na başvurmak mümkün değildir.

götürülmesi mümkündür; bu durumda, STM'nin vereceği kararların, taraflar için kesin nitelik taşıyacağı izahtan varestedir. Tahkim Kurulu tarafından duyurulan kararlar geri alınamaz ve ilgili tüm taraflar için bağlayıcıdır. Kararların geri alınamaz ve bağlayıcı niteliğinin, STM'ye sunulan başvurulara da şamil olduğu yukarıda belirtilmişti.

Tüzük'ün 59. maddesine göre FIFA; merkezi Lozan/İsviçre'de olmak üzere, FIFA, üyeler, konfederasyonlar, ligler, kulüpler, oyuncular, resmi görevliler ve lisanslı müsabaka ve oyuncu temsilcileri arasında vuku bulan anlaşmazlıkları çözmek amacıyla kurulan "bağımsız" Spor Tahkim Mahkemesi'ni (Court of Arbitration for Sport-CAS-, Tribunal Arbitral du Sport-TAS-STM) tanımaktadır.²⁷ STM'nin yargılama usulüne, Sporla İlgili Tahkim STM Yönetmeliği hükümleri uygulanır. STM, uyuşmazlığa öncelikle FIFA'nın çeşitli düzenlemelerini ve buna ek olarak İsviçre hukukunu uygulamaktadır. FIFA organları tarafından alınan ve kesin olan kararlar ile konfederasyonlar, üyeler ve liglerin aldığı kararlara karşı STM'ye, kararın tebliğinden itibaren en geç 21 gün içinde başvurulması gerekmektedir.

Bağımsız bir kuruluş olan STM, sporla ilgili anlaşmazlıkları çözümlemek amacıyla 1983 yılında İsviçre'nin Lozan kentinde Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından kurulmuştur. STM'nin Lozan'da kurulmasında, Uluslararası Olimpiyat Komitesi'nin merkezinin Lozan'da bulunması etkili olmuştur. STM, Uluslararası Spor Tahkim Konseyi'nin (International Council of Arbitration for Sport-ICAS) idari ve mali denetimi altındadır. Ocak 2006 itibarıyla bünyesinde 274 hakem bulunan STM; "İlk Derece Tahkim Dairesi (the Ordinary Arbitration Division-OAD)" ile "Temyiz Tahkim Dairesi (the Appeals Arbitration Division-AAD)" olmak üzere iki ana daireye ayrılmıştır. İlk Derece Tahkim Dairesi, televizyon yayını haklarına ilişkin sözleşmeler veya bir sponsorluk ilişkisi gibi taraflar arasındaki hukuki bir ilişkiden doğan her türlü anlaşmazlığı incelemekte ve karara bağlamaktadır. Temyiz Tahkim Dairesi ise; sporla ilgili üst kuruluşlar ya da federasyonların tahkim organlarının, bu kuruluşlara ait düzenlemelerde ya da özel bir sözleşmede STM'nin yargı yetkisinin tanınması koşuluyla, kesin nitelikteki (başka bir merciin incelemesine tabi olmayan) kararlarını incelemektedir.²⁸

²⁷ STM resmi internet sitesi, <http://www.tas-cas.org/>

²⁸ <http://www.sportslawnews.com/archive/jargon/JargonCAS.htm>; <http://www.sports.gov.au/fulltext/200/law/jdmcas.pdf>, 13/02/2006.

Olimpiyat oyunları sırasında ortaya çıkan bir anlaşmazlığı 24 saatte, temyiz yolu ile incelediği bir anlaşmazlığı ise en geç 4 ay içinde çözmesi gereken STM; Oyun Kuralları'na (Laws of the Game) aykırılık, dört maça veya dört aya kadar yasaklılık cezaları, federasyon veya konfederasyon tarafından tesis edilen kurallar çerçevesinde tanınan bağımsız ve usulüne tevfikan kurulmuş tahkim kuruluna yapılan başvurular üzerine alınan kararlardan doğan anlaşmazlıklara ilişkin başvuruları incelememektedir. STM'ye yapılan başvuru, ilgili kararın yürütmesini durdurucu bir etkiye sahip değildir; ancak, yetkili FIFA organı veya STM, başvuruya, teminat mukabili ya da re'sen yürütmeyi durdurucu bir etki tanıyabilir.

Dünya Anti-Doping Ajansı (WADA); sadece doping kararları ile ilgili durumlarda FIFA, konfederasyon veya federasyon düzeyinde tüm iç başvuru yollarının tüketilmesinden sonra STM'ye başvurmak konusunda yetkilidir.

Konfederasyonlar, üyeler ve ligler; bu kuruluşların üyeleri, bağlı oyuncular ve resmi görevlilerin STM tarafından alınan kararlara uymasını temin eden bağımsız bir yargılama makamı olarak STM'nin tanınmasında mutabıktırlar.

Aynı yükümlülük lisanslı müsabaka ve oyuncu temsilcileri bakımından da geçerlidir. Ulusal mahkemelere yapılan başvuruların incelenmesi üzerine verilen kararların, FIFA düzenlemelerinde özel olarak öngörülmesi durumu dışında, STM tarafından incelenmesi mümkün değildir. Belirtilen hükümleri teminen, federasyonlar, kendi düzenlemelerine, kulüplerin ve üyelerinin bir anlaşmazlığı ulusal mahkemelere götürmelerini yasaklayan ve herhangi bir anlaşmazlığı federasyonun, uygun bir konfederasyonun ya da FIFA'nın yargılama yetkisine sunmalarını gerekli kılan bir hükmü koymakla yükümlüdürler.²⁹

²⁹ Ülkemizde, futbolcu lisanslarının tescili sırasında kulüplerin, Türkiye Futbol Federasyonu organ ve kurullarının verdiği kararlara karşı yargı organlarına başvurmayacaklarına ilişkin bir taahhütname imzalamaları gerekmektedir. Geçtiğimiz günlerde, Fenerbahçeli futbolcu Deniz Barış'ın Yargıtay'a başvurarak Tahkim Kurulu kararını bozdurmasının ardından, söz konusu taahhütnamenin geçerliliği tartışılmaya başlanmıştır, bkz., infra.

C. Türkiye ve Futbol³⁰

Ülkemizde futbol, ilk olarak, 1890 senesinde İzmir’de ticaret ile uğraşan İngiliz ailelerinin kendi aralarında Bornova çayırında yaptıkları karşılaşmalarda görülmüştür.³¹ Daha sonra (1894) yine İngilizler, İstanbul’un Kadıköy yakasında futbol oynamaya başlamışlardır. Kadıköy ve çevresinde, İngilizlerin kurdukları takımlar kendi aralarında hafta sonları futbol karşılaşmaları düzenlemişler; bunu, İstanbul’da bulunan azınlıkların kurduğu takımlar izlemiştir. Bu arada, kimi Türk gençleri de futbolla ilgilenmeye başlamışlar; ancak Hz. Hüseyin’i şehit eden Muaviye taraftarlarının onun kesik başı ile top gibi oynadıkları yolundaki dinsel bir söylenti dolayısıyla o dönemde futbola “*gavur işi*” ve “*günah*” gözü ile bakılmıştır. Buna karşın, Bahriye mektebi öğrencisi Fuat Hüsnü (Kayacan) ve Hariciye Nezareti’nde görevli Reşat Bey’in (Danyal) girişimleri sonucu bütün oyuncularını Türk olan ilk futbol takımı 1901 senesinde Kadıköy’de kurulmuş ve saray hafiyelerinin dikkatini çekmemesi için takıma İngilizce “*Black Stocking (Kara Çoraphılar)*”³² ismi konulmuştur.

İstanbul’da ilk resmi futbol kulübü, 1902 senesinde James Lafontaine ve Horace Armitage adlarındaki iki İngiliz tarafından “*Cadikuey Football Club (Kadıköy Futbol Kulübü)*” adıyla kurulmuştur. Bunu, yine İngilizlerin kurduğu “*Moda Futbol Kulübü*”, Rum azınlığın “*Elpis Futbol Kulübü*” ve adını İngiliz Büyükelçiliği’nin yatından alan “*İmogene*” adlı kulüp izlemiştir.

Ülkemizde ilk futbol ligi, İngiliz James Lafontaine tarafından “İs-

³⁰ Bu bölümde, önemli ölçüde, TFF’nin yayımladığı “Türk Futbol Tarihi” isimli 5 ciltlik eserden yararlanılmıştır. Bu esere TFF’nin resmi internet sitesi <http://www.tff.org.tr/> adresinden ulaşmak mümkündür.

³¹ İlk futbol faaliyetlerinin görüldüğü İzmir’de, ilk futbol kulübü 1900 senesinde Rumlar tarafından “Panionios” adıyla kurulmuştur. Bu kulübü yine Rumların “Apollon Futbol Kulübü” ile Ermenilerin kurduğu “Pelops Kulübü” izlemiştir. İzmir’in ilk Türk futbol kulübü ise 1912’de kurulan “Karşıyaka Futbol Kulübü” olmuş, Karşıyaka’yı Altay (1914), Altınordu (1923) ve Göztepe (1925) futbol kulüpleri izlemiştir.

³² Fuat Hüsnü, Reşat, Kemani Nuri, Fahri, Nurettin, Hafız Mehmet, Hafız Mustafa, Emcet, Tamburacı Osman Pehlivan ve Şevki’den oluşan takım ilk maçını Kadıköy Rum takımı ile yapmış, fakat 5-1 yenilmiştir. Maçın bitiminde, saray hafiyeleri Black Stocking futbolcularının Türk olduğunu anlayınca kimi oyuncularını yakalayarak sürgüne göndermiştir. Takımın kurucularından Fuat Hüsnü ise, bir faytona binerek kaçmayı başarmış, daha sonra ise hafiyelere yakalanmamak için, İngilizlerin “Kadıköy Futbol Kulübü”nde “Boby” takma adıyla futbol oynamaya devam etmiştir.

İstanbul Futbol Ligi" adıyla 1904 senesinde kurulmuştur.³³ Yukarıda sözü edilen dört takımın katıldığı ligde karşılaşmalar, günümüzde Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadi'nin bulunduğu yerde, o zamanki adıyla Papazın Çayırı'nda oynanmıştır. Bu faaliyetler giderek Türkiye'de futbolun hem kamuoyu hem de II. Abdulhamit idaresi tarafından hoşgörüyü karşılanmasına ve Türk futbol kulüplerinin kurulmasını sağlamıştır. Bu gelişmelere koşut olarak, Galatasaray Sultanisi öğrencilerinden Ali Sami (Yen) ve arkadaşları Asım Tefvik (Sonumut), Emin Bülent (Serdaroğlu), Celal (Şehit), Bekir (Bircan), Tahsin Nahit, Cevdet (Kalpakçioğlu) ve Abidin (Daver) Beyler 1905 senesinde "Galatasaray Futbol Kulübü"nü³⁴ kurmuşlardır. Galatasaray Futbol Kulübü'nü, Kadıköylü gençlerin kurdukları "Fenerbahçe Futbol Kulübü" izlemiştir (1907). Bir yıl sonra ise, "Vefa" ve "Beykoz" futbol kulüpleri kurulmuştur. 1903'te açılan ve yalnızca jimnastik dalında faaliyet gösteren "Beşiktaş Jimnastik Kulübü" ise, 1910'da futbol takımını da faaliyet alanı içine almıştır. Daha sonra "Anadolu", "Türk İdman Ocağı", "Darülfünun", "Terbiye-i Bedeniye", "Şehremini Mümaseratı Bedeniye" kulüpleri kurulmuş ve İstanbul ligine katılmışlardır. Kulüp sayısının artmasını takiben, ligin yönetimini sağlamak için "İstanbul Futbol Kulüpleri Birliği" kurulmuş ve 1912 senesinde "Pazar Ligi" ile "Cuma Ligi" adıyla iki lig grubu oluşturulmuştur.

İşgal yıllarında ise, işgal kuvvetlerine mensup askeri takımlarla yapılan maçlarda Türk kulüplerinin aldığı galibiyetler, futbolu o dönemde "milli bir dava" haline getirmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra yabancı takımların faaliyetlerine tümüyle son verilmiş, 1924'te illerin şampiyonlarının katılmaları ile ilk kez "Türkiye Futbol Şampiyonası" düzenlenmiştir.³⁵ Şehirlerarası futbol ligine doğru ilk adım, 1947'de kurulan "Milli Küme" ile atılmıştır. 1950'ye kadar süren bu lig, İstanbul Ligi'nden ilk dört, Ankara ve İzmir liglerinden ilk iki sırayı alan takımlar arasında deplasmanlı olarak oynanmış ve birkaç yıl sonra "Milli Eğitim Mükafatı" adını almıştır.

Türkiye Ligi, 1959'da, "Milli Lig" adı ile kurulmuştur.³⁶ Milli Lig'in Türkiye Ligi'ne dönüştürülmesi çalışmaları içerisinde, hemen hemen

³³ Kurulan bu ligde ilk şampiyonluğu "İmogene Futbol Kulübü" kazanmıştır.

³⁴ Galatasaray, yabancı takımların İstanbul ligindeki üstünlüğüne son vererek şampiyon olan ilk Türk takımıdır (1909).

³⁵ Türkiye Futbol Şampiyonası'nda ilk birinciliği "Harbiye" kazanmıştır.

³⁶ Bu ligin ilk şampiyonu, "Fenerbahçe" olmuştur.

tüm illerin futbol takımları profesyonel kulüpler kurarak Türkiye Ligi'ne katılmak için başvurmuşlardır. Bu büyük ilgi sonucunda, 1963-1964 sezonunda Türkiye İkinci Ligi ve 1967-1968 sezonunda Türkiye Üçüncü Ligi kurulmuştur. 1987-1988 futbol sezonunda yeni bir sistem getirilerek, İngiltere'de olduğu gibi, Türkiye futbol liglerinde de galibiyet alan takımlara üç, berabere kalan takımlara bir puan verilmeye başlanmıştır.

III. TÜRK SPOR İDARESİ ³⁷

A. Genel Bakış

Cumhuriyet döneminde Türk spor idaresi, beş döneme ayrılarak incelenebilir:

- Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) dönemi (1923-1936)
- Türk Spor Kurumu dönemi (1936-1938)
- Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (BTGM) dönemi (1938-1989)
- Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM)-özerk federasyon (TFF) dönemi (1989-2004)
- GSGM-özerk federasyonlar dönemi (2004- ...)

Türk sporunun temeli, 14 Temmuz 1922 tarihinde 16 kulübün birleşmesiyle kurulan "*Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ)*" ile atılmıştır.^{38,39} 1923-1936 yılları arasında faaliyet gösteren TİCİ,⁴⁰ sporda

³⁷ Bu bölümde TFF'nin yayınladığı "Türk Futbol Tarihi" isimli 5 ciltlik eserden yararlanılmıştır. Bu esere TFF'nin resmi internet sitesi <http://www.tff.org.tr/> adresinden de ulaşmak mümkündür.

³⁸ TİCİ'nin ilk başkanlığını Galatasaray Kulübü'nün kurucusu Ali Sami Yen yaparken, asbaşkanlık görevlerini de Burhan Felek ve Ali Seyfi üstlenmiştir.

³⁹ Cumhuriyet Hükümeti, 16 Ocak 1924'te aldığı 170 sayılı kararla Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nı kamu yararına bir dernek olarak onaylamış, hemen ardından 171 sayılı kararla Mayıs 1924'te Paris'te yapılacak olan olimpiyat oyunlarına katılmakta Türkiye'nin menfaatinin bulunduğu belirtilerek bu oyunlara Türk sporcularının katılmasının sağlanması için "müstacelen (tez elden)" 17 bin liranın örtülü ödenekten Türkiye İdman Cemiyetleri Genel Merkezi'ne aktarılmasına karar verilmiştir.

⁴⁰ Türk sporunun ilk kuruluşu olan TİCİ döneminde kulüp sayısı 16, sporcu sayısı da

demokrasi yönünde önemli adımlar atmıştır. TİCİ dönemini takip eden yıllarda Türkiye’de spora yön veren üç kuruluş daha sırasıyla faaliyete geçirilmiştir; Türk Spor Kurumu (1936-1938), Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü (BTGM, 1938-1989) ve halen hizmetini sürdüren Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM)⁴¹ (1989- ...).

1936 yılında Ankara’da toplanan TİCİ Genel Kurulu, teşkilatın adını Türk Spor Kurumu’na çevirmiş, merkezini Ankara’ya taşımış ve kurumun doğrudan Cumhuriyet Halk Fırkası’na bağlanması için parti başkanlığına öneride bulunmuştur. Bu önerinin kabul edilmesiyle Türk sporu, 15 Nisan 1936 tarihinde siyasi bir partiye bağlanmıştır. Parti il başkanları aynı zamanda Kurum’un illerdeki temsilcileri olmuş, yurt sathındaki tüm sporcuların da Cumhuriyet Halk Fırkası’na üye olmaları istenmiştir. 29 Ekim 1936 günü Türkiye genelindeki tüm sporcular Türk ve parti bayraklarıyla resmi geçit yapmışlar ve törenlerle partiye üye olmuşlardır.⁴²

İki yıllık parti-spor birlikteliğinin ardından sporun yönetimini devlete vermek üzere başlayan çalışmalar, 1938’de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla sonuçlanmıştır,⁴³ böylece sporda sorumluluğun valilerden köy muhtarlarına kadar yayıldığı bir dönem başlamıştır.⁴⁴ Başbakanlığa bağlı bir kuruluş olarak kurulan BTGM, 1942’de Milli Eğitim Bakanlığı’na, 1960’da tekrar Başbakanlığa bağlanmıştır. Bu dönemde, beş yüzden fazla işçi çalıştıran işyerlerine spor tesisi kurma zorunluluğu getirilmiş, gençlere spor kulüplerine girmek ve boş zamanlarında beden terbiyesi faaliyetinde bulunmak zorunlu tutulmuştur. Spor işlerinin bakanlık düzeyinde ele alınması ilk kez

827 iken, faaliyet gösterdiği 1936 yılına kadar kulüp sayısı 173’e, sporcu sayısı da 10 bin 75’e yükselmiştir.

⁴¹ Bkz. *infra*.

⁴² Bu anlayış, şu şekilde gerekçelendirilmiştir: “Davamız, bir bütündür. Bu bakımdan, Türk sporu da bir fert işi olmaktan uzaktır. Şimdi milli yapıyı, memleket gerek iktisadiyat gerekse kültür faaliyetleri bakımından ve yerinde bir ıddiallıkla en ilerilere doğru götürmek kararını verirken, şüphe yok ki bu büyük işte yeni beden terbiyesinin bir rolü ve bu rolün iyice prensiplendirilebilmesi için de bir spor telakkimiz olacaktır. Biz, millet için ve millet ölçüsünde spor istiyoruz. Sağlam yapılı, güzel gövdeli ve inkılap ahlakıyatını benimsemiş on binler ve yüz binler istiyoruz.”, Asaf, B., “Spor Telakkimiz”, *Ülkü, Seçmeler*, 1933-1941, Ankara, 1982, s. 71-74.

⁴³ TGM’nin ilk Genel Müdürü, aynı zamanda emekli bir general olan Cemal Tahir TANER olmuştur.

⁴⁴ Bu dönemde, Türkiye’de 442 spor kulübü ve 27 bin 631 sporcu bulunmaktaydı.

BTGM döneminde gerçekleştirilmiş⁴⁵ ve yine bu dönemde spor ilk kez Anayasa'da yer almıştır.⁴⁶

BTGM tarafından yönetilen Türk sporu, 179 sayılı KHK⁴⁷ ile “*Milli Eğitim ve Gençlik ve Spor Bakanlığı*” bünyesinde yer almıştır. BTGM'nin adı, 1986 yılında çıkarılan 3289 sayılı Kanun ile “*Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü*” olarak değiştirilmiştir. Daha sonra, 24/01/1989 tarih ve 356 sayılı KHK'nın⁴⁸ 7. maddesi ile “*Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*”un adı, “*Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun*” olarak değiştirilmiştir.

BTGM dönemi, 1989 yılında Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün (GSGM) kurulması ile sona ermiştir. GSGM döneminde futbol, Türk sporundan “*ayrıştırılmış*” ve özerklikle taçlandırılmıştır. Böylece Türk spor idaresi, GSGM ve Türkiye Futbol Federasyonu'ndan oluşan ikili bir yapı haline getirilmiştir.⁴⁹ 2004 ve 2005 yıllarında, spor federasyonlarından yoğun şekilde gelen özerklik talepleri olumlu karşılanmış ve birçok federasyon özerk statüye kavuşturulmuştur.

Bugün, Türk spor idaresi, ikili bir yapı arz etmektedir. Bu ikili yapı, şu şekilde gösterilebilir:

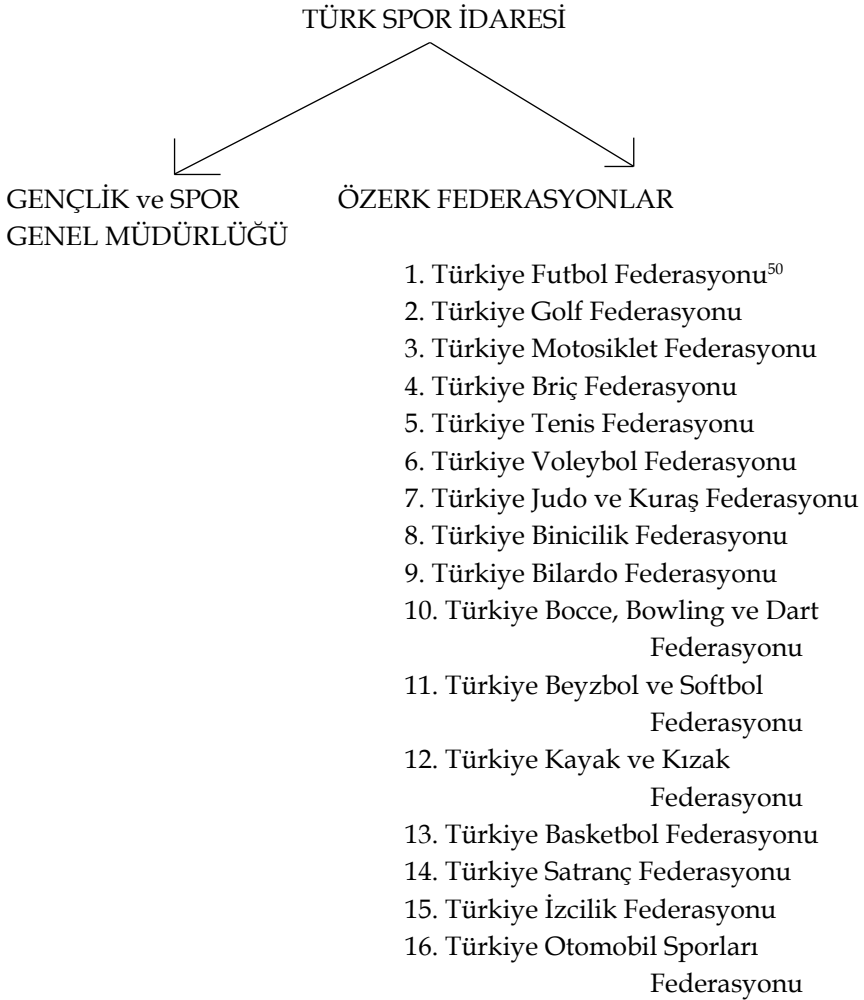
⁴⁵ Gençlik ve Spor Bakanlığı, ilk kez, 3 Kasım 1969'ta işbaşı yapan (ikinci) Süleyman Demirel Hükümeti'nde yer alması ve BTGM, 06/02/1970 tarih ve 3/707 sayılı “Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi” ile söz konusu Bakanlık kapsamına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Gençlik ve Spor Bakanı ise, İsmet SEZGİN olmuştur.

⁴⁶ “Gençliğin Korunması” başlıklı 1982 Anayasası m. 58: “Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetiştirme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.” “Sporun Geliştirilmesi” başlıklı 1982 Anayasası m. 59: “Devlet, her yaşta Türkiye vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur.”

⁴⁷ RG, 14/12/1983, 18251.

⁴⁸ RG, 02/03/1989, 20096.

⁴⁹ GSGM döneminde, Şubat 2006 itibarıyla, futbol branşı dışında, kulüp sayısı 7 bine yaklaşmış, lisanslı ve faal kulüp ferdi sporcu sayısı ile sporcu kartlı sporcu sayısı toplamı ise 1 milyon 200 bini aşmıştır.

⁵⁰ Türkiye Futbol Federasyonu'nun özerkliği, diğer özerk federasyonlara göre daha güçlü bir yapıdadır; zira, diğer özerk federasyonların, genel kurulların toplanması ve çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar ile kimlerin oy kullanabileceği ve Tahkim Kurulu ile ilişkileri GSGM tarafından düzenlenen çerçeve statü ile belirlenmekte, özerk federasyonların ceza veya disiplin kurulları tarafından verilen kararlara karşı GSGM bünyesinde oluşturulan Tahkim Kurulu'na itiraz edilmekte ve Tahkim Kurulu üyeleri GSGM Genel Müdürü'nün teklifi ve GSGM'nin bağlı olduğu Devlet Bakanı'nın onayı ile seçilmektedir.

B. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM)

1. Kuruluşu ve Yapısı

*“Spor faaliyetlerinin denetimi ve düzenlenmesi görevi bir kamu hizmeti olarak idareye verilmiştir.”*⁵¹ “3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun”⁵² ile kurulan GSGM, Devlet Bakanlığı’na bağlı,⁵³ katma bütçeli⁵⁴ ve tüzel kişiliği haiz bir *“kamu kurumu”*dur.

08/08/1945 tarih ve 3/2934 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile *“Beden Terbiyesi Tüzüğü”* yürürlüğe konulmuştur. Bu Tüzük’ün dayanağını oluşturan 29/06/1938 tarih ve 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu⁵⁵ yürürlükten kaldırılmış ise de, 21/05/1986 tarih ve 3289 sayılı Kanun’un Geçici 4. maddesi⁵⁶ gereğince, yeni tüzük yürürlüğe konuluncaya kadar söz konusu Tüzük’ün hükümleri uygulanmış; ardından, 25/01/2006 tarih ve 2006/9995 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan *“Beden Terbiyesi Tüzüğü’nün Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tüzük”*⁵⁷ ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁵¹ Dan. 10. D., 25/02/1987, E. 1986/1303, K. 1987/333, in DD, S. 68-71, s. 643.

⁵² RG, 28/05/1986, 19120. 27/05/1988 tarih ve 3461 sayılı Türkiye Futbol Federasyonunun Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun’un 28. maddesinde; 3283 sayılı GSGM kanununun profesyonel futbolla ilgili hükümlerinin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. 24/01/1989 tarih ve 356 sayılı KHK’nin 6. maddesi ile Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun’un adı “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” olarak değiştirilmiştir. Aynı madde ile; GSGM Kanunu’nun 2. maddesinin (b) bendi hariç olmak üzere 3289 ve 7258 sayılı diğer mevzuattaki gençlik ve spor faaliyetleri ve hizmetlerine ilişkin hükümlerde yer alan “Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü” ibareleri “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü”, “Beden Terbiyesi ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri” ibareleri “Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlük”, “Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı” ibareleri “Başbakanlık” ve “Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı” ile “Bakan” ibareleri “Başbakan” olarak değiştirilmiştir. Daha sonra mezkur ibareler 14/03/1991 tarih ve 3703 sayılı Kanun’un 7. maddesi ile aynen kabul edilerek kanunlaşmıştır.

⁵³ GSGM, 59. Hükümet’te, Devlet Bakanlığı’nın “bağlı” kuruluşu olarak gösterilmiştir.

⁵⁴ GSGM taşra teşkilatı (Gençlik ve Spor İl ve İlçe Müdürlükleri) ise özel bütçelidir.

⁵⁵ RG, 16/07/1938, 3961.

⁵⁶ 3289 sayılı kanun Geçici madde 4: “Bu Kanun’da belirtilen kuruluşlar ve federasyonlar kuruluşlarını bu Kanun’un yayımı tarihinden itibaren iki sene içerisinde tamamlamak zorundadırlar. Bu kuruluşlar kuruluşlarını tamamlamaya ve ilgili yönetmeliklerle tüzük çıkıncaya kadar mevcut tüzük, statü ve yönetmeliklerin uygulanmasına devam olunur.”

⁵⁷ RG, 16/02/2006, 26082.

GSGM merkez teşkilatı,⁵⁸ ana hizmet birimleri,⁵⁹ danışma ve denetim birimleri, yardımcı birimler ve bağlı birimlerden oluşmaktadır. GSGM Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği'nin⁶⁰ 8. maddesinin ikinci fıkrasında,⁶¹ Merkez Ceza Kurulu'nun⁶² doğrudan⁶³ ya da itirazın⁶⁴ verdiği kararların kesin olduğu hükme bağlanmıştır.

Gelinen noktada, Türk spor idaresinde yeni bir yapılanmayı ve bağımsız idari otorite (BİO) olarak "*Türk Spor Kurumu*"nun kuruluşunu öngören "*Türk Spor Kurumu Kanun Tasarısı*"na da değinmek yararlı olacaktır. Tasarının yasalaşması halinde; "*Spor Düzenleme Kurulu*", "*Başkanlık*", "*Tahkim Kurulu*" ve hizmet birimlerinden oluşan, Başkanlıkla ilişkili, tüzel kişiliği haiz, idari ve mali yönden özerk "*Spor Yüksek Kurumu*" kurulmuş olacaktır. Tasarı'nın 2. maddesinde Türk Spor Kurumu'nun görevleri sayılmıştır. Buna göre, Spor Yüksek Kurumu; sporla ilgili ilke, hedef ve politikaları belirlemek, spor federasyonlarını sağlıklı bir alt yapıya kavuşturarak idari ve mali yönden özerkliğini sağlamak, toplumun her bireyinin spor yapmasına öncülük etmek, sporu yönetebilmeleri için gerekli fırsatları ve teşvikleri sağlamak, spor alanında teknik bilgi ve spora olan ilgiyi artırıcı yayınlar yapmak, yaptırmak ve faaliyetlerde bulunmak, spor müsabakalarında müşterek bahis düzenlemek, düzenletmek, yürütmek ve bunlara uygun şekilde

⁵⁸ Merkez teşkilatı, Sayıştay'ın denetimine tabidir.

⁵⁹ Spor Federasyonları Başkanlıkları, bir ana hizmet birimidir.

⁶⁰ RG, 07/01/1993, 21458.

⁶¹ GSGM Amatör Spor Dalları Ceza Yönetmeliği m. 8, II: "Merkez Ceza Kurulu'nun kararları kesindir. Ancak Merkez Ceza Kurulu, kararının Genel Müdürlük makamına intikalinden başlayarak on gün içinde, Genel Müdürlüğe verilen kararın yeniden incelenmesini gerekçelerini belirtmek suretiyle isteyebilir. Yeniden inceleme talebi cezanın uygulanmasını etkilemez. Yeniden inceleme üzerine verilen karar hakkında yeni bir talepte bulunulamaz."

⁶² Yönetmeliğin 9. maddesine göre Merkez Ceza Kurulu, iki yıl süre ile görev yapmak üzere Genel Müdürün teklifi ve Bakanın onayı ile atanan yüksekokul mezunu beş kişiden oluşmaktadır. Seçilecek bu üyelerin, spor bilgisi, ihtisas ve tarafsızlığı ile tanınmış, en az üçünün Hukuk Fakültesi mezunu, birinin Genel Müdür tarafından seçilen bir Danışma Kurulu üyesi ve diğerinin Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu'nun yüksekokul mezunu üyesi olması gerekmektedir.

⁶³ Sürekli hak mahrumiyeti ceza kararları, Merkez Ceza Kurulu'nca doğrudan incelenir (Y. m. 79, son)

⁶⁴ Ceza Kurulu kararlarına itiraz mercii, Merkez Ceza Kurulu kararları hariç, bir üst kuruldur (Y. m. 80). İtiraz tetkik mercinin önüne gelen ceza kararı, onaylanması durumunda kesinleşmekte ve dolayısıyla kesinleşen karara bir daha itiraz edilememektedir (Y. m. 81).

davranılmasını sağlamakla sorumludur.⁶⁵ Tasarı'nın 4. maddesinde, futbol ile ilgili ulusal spor politikalarının uygulanmasında Türkiye Futbol Federasyonu'nun, Spor Yüksek Kurumu ile koordineli çalışacağı hükme bağlanmıştır.

2. Spor Kulüpleri ve Federasyonlar

Spor kulüpleri, 04/11/2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun⁶⁶ 14. maddesine⁶⁷ göre kurulmakta ve tescil ile GSGM teşkilatına katılmaktadır. GSGM, bünyesinde yer alan spor kulüplerini her yönden denetlemekte ve gerekirse hesap, defter ve işlemlerine el koyabilmektedir.

Profesyonel dallar, GSGM Genel Müdürü'nün, Merkez Danışma Kurulu'nun da görüşünü almak suretiyle yapacağı teklif üzerine, GSGM'nin bağlı bulunduğu Bakanlık tarafından saptanmaktadır. 3289 sayılı Kanun'un 24. maddesine göre, spor kulüpleri profesyonel takımlarını, Türk Ticaret Kanunu (TTK) hükümlerine göre kuracakları ya da kurulmuş şirketlere devredebilmektedir.

Spor federasyonlarının özerkleştirilmesi çalışmalarının hız kazanması ile birlikte bugüne kadar toplam 16 spor federasyonu özerklik kazanmıştır. Şubat 2006 itibariyle GSGM bünyesinde, özerk federasyonlar dışında, 44 adet spor federasyonu bulunmaktadır. GSGM bünyesindeki spor federasyonları, faaliyetlerinin esasları, kurullarının oluşumu ve çalışmaları ile görev, yetki ve sorumlulukları bakımından "*GSGM Spor Federasyonlarının Teşkilatı, Çalışma, Görev, Yetki ve Sorumluluk Yönetmeliği*"⁶⁸ hükümlerine tabidir. İdari ve mali yönden özerk statüdeki federasyonların ise, faaliyet alanları ile ilgili ayrı statüleri bulunmaktadır.

⁶⁵ Tasarı'nın "Gençlik ve Spor Kulüpleri" başlıklı 31. maddesinde, gerçek ve tüzel kişiler, kamu kurum ve kuruluşları ile her seviyedeki eğitim kurumları tarafından bir veya birden fazla gençlik ve/veya spor dalında faaliyet göstermek üzere gençlik ve/veya spor kulübü kurulabileceği belirtilerek bunların yerel yönetimlere tescil ile tüzel kişilik kazanacakları hükme bağlanmıştır.

⁶⁶ RG, 23/11/2004, 25649.

⁶⁷ 5253 sayılı Dernekler Kanunu m. 14: "Derneklerden başvurmaları halinde; spor faaliyetine yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme faaliyetine yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alır. Bu kulüpler, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce tutulacak kütüğe kayıt ve tescil edilir."

⁶⁸ RG, 22/11/1993, 21766.

3289 sayılı Kanun'un ek 9. maddesine göre federasyonlara idari ve mali özerklik, talepte bulunmaları durumunda GSGM Merkez Danışma Kurulu'nun uygun görüşü, GSGM'nin bağlı olduğu Devlet Bakanı'nın teklifi ve Başbakan'ın onayı ile verilmektedir. Kuruluşa ilişkin kararın *Resmî Gazete*'de yayımlanması ile federasyon tüzel kişilik kazanmaktadır. Özerklik statüsü verilen federasyonlar; *"organları genel kurul tarafından seçimle göreve gelen, her türlü kararlarını kendi organları nezdinde alan, bütçesi genel kurul tarafından onaylanan ve ibra edilen federasyonlar"*dır. Takdiri bir işlem olan özerklik kararının alınmasında; özerklik talebinde bulunan federasyonun faal sporcu ve kulüp sayısı, federasyonun faaliyette bulunduğu spor dalının Türkiye veya dünyadaki yaygınlığı, gelişme potansiyeli ve olimpiik olup olmadığı, federasyonun gelirlerinin giderlerini karşılayabilme yeterliliği ile federasyon veya bağlı kulüplerin tesis durumu dikkate alınmaktadır. Özerklik tanınan federasyon, hazırlayacağı ana statü ve buna bağlı talimatlara göre genel kurulunu ve yetkilendireceği diğer organlarının oluşumunu, görev ve yetkilerini belirlemektedir. Özerk federasyonlar, uluslararası federasyonların öngördüğü kurulları oluşturmak zorundadır. Özerk federasyonların; genel kurulların toplanması ve çalışmalarına ilişkin usul ve esaslar ile kimlerin oy kullanabileceği ve GSGM Tahkim Kurulu ile ilişkileri *"GSGM Özerk Spor Federasyonları Çerçeve Statüsü"*⁶⁹ ile belirlenmiştir. Özerk federasyonlarca hazırlanacak ana statü, söz konusu Çerçeve Statü'ye aykırı olamaz.

Özerk federasyonların ceza veya disiplin kurullarınca verilen kararlara karşı GSGM bünyesinde oluşturulan Tahkim Kurulu'na itiraz edilebilir. Tahkim Kurulu'nun görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esasları *"GSGM Tahkim Kurulu Yönetmeliği"*⁷⁰ ile belirlenmiştir.

Tahkim Kurulu yedi asıl ve yedi yedek üyeden teşekkül eder. Üyelerin beşinin hukukçu, ikisinin ise spor alanında bilimsel çalışmalar yapmış veya sporda idareci, teknik adam ve benzeri görevlerde bulunmuş kariyer sahibi kişi olmaları şarttır. Üyeler GSGM Genel Müdürü'nün teklifi ve GSGM'nin bağlı olduğu Bakanın onayı ile altı yıl için görevlendirilirler. Üyeler kendi aralarından bir başkan seçerler. Tahkim Kurulu tarafından verilen kararlar kesindir. Tahkim Kurulu, özerk federasyon ile kulüpler, özerk federasyon ile hakemler, özerk fe-

⁶⁹ RG, 14/07/2004, 25522.

⁷⁰ RG, 28/05/2004, 25475.

derasyon ile teknik direktör ve antrenörler, kulüpler ile teknik direktör ve antrenörler, kulüpler ile oyuncular, kulüpler ile kulüpler arasında çıkacak anlaşmazlıklar hakkında yönetim kurulu tarafından verilecek kararlar ile disiplin veya ceza kurulu kararlarını, ilgililerin itirazı üzerine inceleyerek kesin olarak karara bağlamaktadır.

“GSGM Özerk Federasyonlar Çerçeve Statüsü”, TFF dışındaki özerk spor federasyonlarının genel kurulu, yönetim kurulu ile diğer kurullarını, federasyon başkanını, federasyonlara bağlı spor dalları ile ilgili kulüp, sporcu, antrenör, teknik direktör, hakem, idareci, menajer, gözlemci, temsilci ve benzeri spor elemanlarını, federasyonların çalışma usul ve esasları ile GSGM ve tahkim kurulu ile olan ilişkilerini kapsamaktadır. Çerçeve Statü’nün 4. maddesinde özerk federasyon; “3289 sayılı Kanun’un ek 9. maddesi hükümlerine göre oluşturularak tüzel kişilik kazanan, organları genel kurul tarafından seçimle göreve gelen, her türlü kararlarını kendi organları içerisinde alan, bütçesi genel kurul tarafından onaylanan ve ibra edilen, özel hukuk hükümlerine tabi federasyon” biçiminde tanımlanmıştır.

GSGM ile özerk federasyonların ilişkileri ise, Çerçeve Statü’nün 12. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, GSGM bütçesinden ilgili spor dalı için ayrılacak toplam tutar ile gerektiğinde ilgili branşın alt yapısına ve eğitimine ilişkin projelerinin desteklenmesi amacıyla tahsis edilecek kaynak, GSGM’nin yıllık harcama programı dikkate alınarak federasyon hesabına aktarılmaktadır. GSGM bütçesinden ilgili branşın alt yapısına ve eğitimine ilişkin projelerin desteklenmesi amacıyla yapılacak kaynak tahsislerinde; spor dalının olimpiik olup olmadığı, faal sporcu ve kulüp sayısı ve spor dalının ülkenin tanıtımına olan katkısı, projenin sponsorlar eliyle yürütülebilip yürütülemeyeceği hususları değerlendirilir. Federasyonun talebi halinde, GSGM’nin mülkiyetinde bulunan taşınır ve taşınmazlar bedelsiz olarak 49 yıl süre ile ilgili federasyona tahsis edilebilir. Tahsisin süresi, konusu, başka federasyon veya GSGM tarafından kullanılıp kullanılamayacağı, kullanımdaki taşınmazların ortak kullanımı halinde, bakım-onarım giderleri ve tesislerde istihdam edilecek personelin niteliği, özlük hakları ile GSGM personelinden faydalanma usul ve esasları GSGM ile özerk federasyon arasında yapılacak protokol ile belirlenecektir. Söz konusu taşınır ve taşınmazların tahsis amacı dışında kullanılması halinde, tahsis işlemi GSGM tarafından iptal edilir.

Görüldüğü üzere, GSGM ile özerk federasyon arasında imzalanacak bir protokol ile özerk federasyonun GSGM personelinden yararlanması olanaklı hale getirilmektedir. Aşağıda, TFF'nin özerkliği konusu incelenirken de değinileceği gibi,⁷¹ GSGM, kamu hizmetini yürütmekle görevli bir kamu kurumudur ve dolayısıyla yüklendiği kamu hizmetini yürütmek için GSGM bünyesinde çalışan personel de devlet memuru statüsündedir ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi bulunmaktadır. 657 sayılı Kanun'a tabi devlet memurlarının, 1982 Anayasası'nın 128. maddesine göre asli ve sürekli görevlerde devlet adına çalıştırılmaları esas iken, özel hukuk hükümlerine tabi kılınan özerk federasyonlarda devlet memurunun çalıştırılması yoluna gidilmesinin hukuka uyarlığı tartışmalıdır.

Özerklik statüsü verilen federasyonların özerklik sürecinde mali yönden sıkıntı yaşamalarını önlemek amacıyla 28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la 3289 sayılı Kanun'un özerkliğe ilişkin ek 9. maddesinin 9. fıkrası değiştirilmiştir. Buna göre, özerk federasyonların bütçesi; katılım payı, tescil, vize, transfer, itiraz, ceza, yayın, sponsorluk, reklam, yardım, bağış ve benzeri gelirlerden oluşur. Söz konusu değişiklikle GSGM'nin, olimpiik branşlarda ilgili federasyonun bir önceki yıl gerçekleşen gelirlerinin %75'i, olimpiik olmayan branşlarda ise %50'si kadar yardımda bulunması olanağı getirilmiştir. Özerk federasyonların gelirleri, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

IV. TÜRKİYE FUTBOL FEDERASYONU (TFF)

A. Kuruluşu ve Yapısı

1. Genel Bakış

13 Nisan 1923 tarihinde, bir başka deyişle henüz Cumhuriyet ilan edilmemişken, Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı'nın yapısı içinde "Futbol Heyeti Müttehidesi (Futbol Federasyonu)" oluşturulmuştur. Futbol Federasyonu, 21 Mayıs 1923'te FIFA üyeliğine⁷² kabul edilmiş ve ardından Türk milli futbol takımını kurmuştur.⁷³

⁷¹ 3813 sayılı Kanun'un 28. maddesine göre TFF, GSGM'nin tesis ve personelinden, GSGM ile yapacağı sözleşme ve protokol esasları çerçevesinde yararlanabilecek ve kulüpleri yararlandırabilecektir. Aynı hüküm, TFF Ana Statüsü'nün 68. maddesinde de yer almaktadır, bkz., *infra*.

⁷² TFF'nin UEFA üyeliği ise, 1962 yılında gerçekleşmiştir.

TFF'nin bugünkü yapısına gelirken geçirdiği hukuki süreci şu şekilde özetleyebiliriz:

- 3461 sayılı Kanun⁷⁴ – Kuruluş kanunudur.
- 3524 sayılı Kanun⁷⁵ – 3461 s. Kanun'a ilişkin değişiklik kanunudur.⁷⁶
- 3813 sayılı Kanun⁷⁷ – 3461 s. Kanun'u yürürlükten kaldıran kuruluş kanunudur.
- 4563 sayılı Kanun⁷⁸ – 3813 s. Kanun'a ilişkin değişiklik kanunudur.⁷⁹
- 5175 sayılı Kanun⁸⁰ – 3813 s. Kanun'a ilişkin değişiklik kanunudur.⁸¹
- 5340 sayılı Kanun⁸² – 3813 s. Kanun'a ilişkin değişiklik kanunudur.⁸³

3461 sayılı Kanun ile TFF, sadece “*profesyonel*” futbol faaliyetlerini yürüten “*özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzelkişiliğe sahip*” bir kuruluş olarak nitelendirilmiş iken, 3813 sayılı Kanun, “*(amatör ve profesyonel) tüm futbol faaliyetlerini*” yürütme görevini TFF'ye vermiş ve 3461 sayılı

⁷³ Türk milli futbol takımı, ilk maçını, Cumhuriyet'in ilanından üç gün önce İstanbul'da Taksim Stadı'nda yapmış ve Romanya ile 2-2 berabere kalmıştır.

⁷⁴ RG, 07/06/1988, 19835.

⁷⁵ RG, 18/03/1989, 20112.

⁷⁶ 3461 sayılı Kanun'un seçimle ilgili hükümlerinin uygulanmasında büyük sorunlarla karşılaşmış ve seçim bir türlü nihayete erdirilememiştir. Bunun üzerine, 3461 sayılı Kanun'un 29. maddesini değiştiren ve kanuna bir geçici madde ekleyen 3524 sayılı Kanun çıkarılmıştır. 3524 sayılı Kanun ile 3461 sayılı Kanun'un seçimle ilgili hükümlerinin yürürlüğü dört sene sonrasına ertelenmiş ve ertelenen hükümlerin yerine 3461 sayılı kanuna eklenen geçici madde ile; TFF Başkanı'nı doğrudan, Denetleme Kurulu'nun asil ve yedek üyelerini GSGM Genel Müdürü'nün, Tahkim kurullarının asil ve yedek üyelerini TFF Başkanı'nın teklifi üzerine Başbakan'ın; Başkanvekillerini, Yönetim Kurulu, Genel Sekreter ile Federasyon yan kurullarını ise TFF Başkanı'nın seçeceği hükme bağlanmıştır.

⁷⁷ RG, 03/07/1992, 21273.

⁷⁸ RG, 20/04/2000, 24026.

⁷⁹ 4563 sayılı Kanun, 3813 sayılı kanunun 5, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 18, 20, 23, 29 ve 31. maddelerine ilişkin değişiklikler içeren kapsamlı bir kanundur.

⁸⁰ RG, 10/10/2004, 25488.

⁸¹ 5175 sayılı Kanun ile 3813 sayılı Kanun'un 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 21, 22, 23, 25, 28 ve 29. maddeleri değiştirilmiş ve aynı Kanun'a bir ek madde ve üç geçici madde eklenmiştir.

⁸² RG, 05/05/2005, 25806,

⁸³ 5340 sayılı Kanun ile 3813 sayılı Kanun'un 1, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 17, 21, 22, 23 ve ek 1. maddeleri değiştirilmiş ve aynı Kanun'a bir ek madde ve bir geçici madde eklenmiştir.

Kanun'da sayılan hususların her birini yineleyerek bunlara "özerk" ifadesini de eklemiştir.⁸⁴

TFF; "merkez", "yurtiçi" ve "yurtdışı" teşkilatından oluşmaktadır. TFF'nin merkez teşkilatı; Genel Kurul, Başkanlık, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu, Tahkim Kurulu, Merkez Hakem Kurulu, yan kurullar ve idari birimlerden meydana gelmektedir. TFF Yönetim Kurulu tarafından gerekli görülen ülkelerde yeteri kadar personelden oluşan TFF yurtdışı temsilciliklerinin⁸⁵ açılması veya bunların kapatılması, Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak suretiyle spordan sorumlu Devlet Bakanı'nın onayına tabidir.

2. TFF Organları

Bu başlık altında; Genel Kurul, Başkanlık, Yönetim Kurulu, Denetleme Kurulu ve yan kurullar ile TFF'nin gelir ve giderleri hakkında açıklamalarda bulunulacak, TFF disiplin yargısı ve Tahkim Kurulu ile Merkez Hakem Kurulu ise, ayrı bir başlık altında incelenecektir.

a. Genel Kurul

28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la getirilen değişiklikle yapısı yeniden belirlenen TFF Genel Kurulu, çağrı tarihinde; Türkiye profesyonel futbol en üst ligindeki (Süper Lig'de yer alan) kulüplerin başkanları ile yönetim kurulları tarafından belirlenecek dörder temsilci, Türkiye profesyonel ikinci ligi (A) kategorisindeki kulüplerin başkanları ile ilk on sırada yer alan kulüplerden birer temsilci, Türkiye profesyonel ikinci ligi (A) kategorisi dışında kalan diğer gruplardaki ilk altı sırada yer alan kulüplerin başkanları, Türkiye profesyonel üçüncü liginde her gruptan ilk üç sırada olan kulüplerin başkanları, TFF Başkanlığını asaleten altı aydan fazla yapmış olanlar, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi Başkanı ile Yönetim Kurulunca belirlenecek üç temsilci, FIFA ve UEFA'nın icra

⁸⁴ Ancak ilginçtir ki, 3461 sayılı Kanun'un TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmelerinde devamlı TFF'nin özerkliğine vurgu yapılmış, 3813 sayılı kanunun TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmelerinde ise her nedense özerklik hiç tartışılmamıştır. Bunun nedeni, 3461 sayılı Kanun'da Başbakan'a tanınan yetkiler olabilir (örn. TFF Başkanı'nı Başbakan atamakta, Genel Kurul üyelerinden bir bölümünü yine Başbakan seçmektedir).

⁸⁵ Örneğin TFF'nin Almanya'da bir temsilciliği bulunmaktadır.

kurullarında fiilen görev yapanlar ile komisyonlarında en az beş yıl görev yapan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve büyükler kategorisinde olimpiyat, dünya, kıta futbol federasyonları şampiyonaları finalleri ile Avrupa şampiyonalarının en az yarı finallerinde maç yönetmiş faal olmayan hakemler, bünyesinde futbol dalı bulunan federasyonların başkanları, (A) milli takım teknik direktörlüğünü en az altı ay yapmış olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, en az yetmiş beş kez (A) milli olmuş ve Genel Kurul tarihinden en az altı ay önce faal sporculuğu bırakmış olanlar, Profesyonel Futbolcular Derneği Başkanı ile Yönetim Kurulu'nca belirlenecek bir temsilci, Türkiye Amatör Spor Kulüpleri Konfederasyonu Genel Başkanı ile Yönetim Kurulu tarafından belirlenecek dört temsilci, Türkiye Futbol Adamları Derneği Başkanı ile Yönetim Kurulu'nca belirlenecek bir temsilci, Türkiye Futbol Antrenörleri Derneği Başkanı ile Yönetim Kurulu'nca belirlenecek bir temsilci, Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri Derneği Genel Başkanı ile Yönetim Kurulu'nca belirlenecek iki temsilci, Türkiye profesyonel futbol en üst liginde şampiyon olan kulüplerden her biri için ilave iki temsilci ile Türkiye Futbol Vakfı Genel Başkanı'ndan teşekkül etmektedir. Söz konusu değişiklik ile futbol kulüplerinin Genel Kurul'daki temsil oranı, %42'den %72'ye çıkmıştır.

TFF olağan genel kurulları, dört yılda bir futbol liglerinin tescili tarihinden itibaren en geç kırk beş gün içinde, olağan mali genel kurulları ise her yıl Haziran ayında yönetim kurulunun belirleyeceği tarihte toplanmaktadır. Genel kurulun olağanüstü toplantısı ise, gerektiğinde, genel kurul toplam üye sayısının %40'ının noter kanalıyla yazılı başvurusu, TFF Yönetim Kurulu'nun kararı veya spordan sorumlu Devlet Bakanı'nın çağrısı üzerine gerçekleştirilir. Olağan ve olağanüstü toplantı yeter sayısı, üye tam sayısının yarısından bir fazlasıdır. İlk toplantıda çoğunluk sağlanamadığı takdirde, ikinci toplantı ertesi gün üye tam sayısının üçte biri ile yapılır.

İkinci toplantıda da çoğunluk sağlanamadığı takdirde üçüncü toplantı bir hafta sonra, fakat bu kez çoğunluk aranmaksızın yapılır. Kararlar ise, toplantıda hazır bulunan üyelerin yarısından bir fazlasının oyu ile alınır. Olağan veya olağanüstü toplantılarda, TFF Başkanı, Yönetim Kurulu ve diğer kurulların seçimlerinin yenilenmesi mümkündür. Genel kurulda birden fazla oy hakkı bulunan üyeler ancak bir oy kullanabilir, vekaleten oy kullanılması mümkün değildir.

Bu şekilde belirlenen Genel Kurul delegeleri tarafından alınan kararlara karşı toplantı tarihinden itibaren otuz gün içinde Ankara asliye hukuk mahkemelerinde iptal davası açılabilir; davalar basit yargılama usulüne tabidir.

b. Başkanlık

Genel kurulda seçimi, yönetim kurulunun on dört üyesinin seçimin-den önce yapılan TFF Başkanı'nın görev süresi dört yıldır ve aynı kişi üst üste ya da aralıklarla en fazla üç dönem TFF Başkanı olarak seçilebilir. Başkan adayı olabilmek için Genel Kurul delegelerinin beşte birinin yazılı teklifi gerekmektedir. GSGM teşkilatının yönetim kademelerinde görev alanlar, bu görevlerinden asgari bir ay önce ayrılmış olmadıkları sürece, TFF Başkanlığı için aday olamaz, olsalar bile seçilemezler. TFF'yi Başkan temsil eder.

28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la değişik 3813 sayılı Kanun'un ek 1. maddesine göre; TFF Genel Kurulu tarafından seçilen organların başkan ve üyelerinin; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, "yüksekokul mezunu" ve seçim tarihinden önceki beş yıl içerisinde bir defada bir yıl ve toplam iki yıl hak mahrumiyeti cezası ile cezalandırılmamış olması ile temerrüt halinde kesinleşmiş vergi ve sigorta borcunun bulunmaması ve devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar ve organize suçlardan, zimmet, nitelikli zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, emniyeti suiistimal, hileli iflas gibi yüz kızartıcı veya şeref ve haysiyeti kırıcı suçtan veya istimal ve istihlak kaçakçılığı hariç kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma suçlarından dolayı kesin hüküm giymemiş olması gerekmektedir; ancak yüksekokul mezunu olma koşulu, TFF kurullarında görev alan üyelerde aranmamaktadır.

TBMM anamuhalefet partisi grubu tarafından 3813 sayılı Kanun'a değişiklik getiren 5340 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un kimi hükümlerinin iptali ve yürürlüğünün durdurulması istemiyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmasının ardından Anayasa Mahkemesi, başvuruyu esas yönünden incelemiş ve TFF Genel Kurulu tarafından seçilen organların başkan ve üyelerinin seçilebilmesi için "yüksekokul mezunu olmak" koşulunu arayan 3813 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinin (b) bendi hükmünü 3'e karşı 8 oyla aldığı 05/01/2006

tarikh ve E. 2005/55, K. 2006/4 sayılı karar ile iptal etmiştir. İptal edilen hükmün yürürlüğü, gerekçeli iptal kararının *Resmi Gazete*'de yayımlanacağı güne kadar oybirliği ile alınan 05/01/2006 tarih ve E. 2005/55, K. 2006/3 sayılı karar ile durdurulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin söz konusu kararının ardından, TFF Başkanlığı adaylığı için adı geçen ve 1997-2004 tarihleri arasında da TFF Başkanlığı'nı yürüten lise mezunu Haluk Ulusoy'un aday olabilmesi mümkün hale gelmiş ve 19-20/01/2006 günleri gerçekleştirilen TFF Genel Kurulu'nda TFF'nin 37. başkanı olarak Haluk Ulusoy seçilmiştir.

Yine, Anayasa Mahkemesi'nin yukarıda belirtilen kararı ile, 3289 sayılı Kanun'a 5340 sayılı Kanun'la eklenen, "*Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay Başkan ve üyeleri ile adlî ve idarî yargı hâkim ve savcıları; Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü ile özerk federasyonlar tarafından organize edilen sportif faaliyetlerde, bu Kanun'da öngörülen veya özerk federasyonlar bünyesinde bulunan kurullarda görev alabilirler.*" biçimindeki ek 11. maddenin "(...) bu Kanun'da öngörülen veya özerk federasyonlar bünyesinde bulunan kurullarda (...)" bölümü iptal edilmiş ve iptal edilen bölümün yürürlüğü, iptal kararının *Resmi Gazete*'de yayımlanacağı güne kadar durdurulmuştur.

c. Yönetim Kurulu

TFF Yönetim Kurulu; TFF Başkanı ve Genel Kurul'un dört yıl için seçeceği on dört üye ile birlikte toplam on beş üyeden teşekkül etmektedir. Yönetim Kurulu üyeliğine seçilen kulüp temsilcileri, kulüplerinin başkanı veya yönetim kurulu üyesi iseler, seçilmekle bu sıfatları sona erer. Başkan tarafından teklif edilen MHK Başkanı ile asıl ve yedek üyeleri, TFF Yönetim Kurulu tarafından atanır.

d. Denetleme Kurulu

TFF Denetleme Kurulu, dört yıl için, Genel Kurul tarafından seçilecek mali konularda ihtisas sahibi beş asıl ve aynı nitelikteki beş yedek üyeden teşekkül etmektedir. Denetleme Kurulu, Yönetim Kurulu tarafından hazırlanan ve Genel Kurul tarafından kabul edilen Talimat'a uygun olarak TFF'nin mali işlemlerini Genel Kurul adına denetlemekle görevlidir ve gelir-gider tabloları, bilançolar ve yıllık faaliyetleri esas

alan mali tabloları içeren yıllık denetleme raporunu Genel Kurul'un onayına sunmaktadır. Denetleme raporunda, ayrıca, kaynakların etkin, ekonomik ve verimli kullanılıp kullanılmadığı, harcamaların sportif faaliyetler için yapılıp yapılmadığı ve mali işlemlere ilişkin karar ve tasarrufların amaç ve programlara uygun olup olmadığı hususlarına da yer verilmektedir. Denetleme Kurulu, raporunu Genel Kurul üyesi tüzel kişilere ve gerçek kişilere Genel Kurul toplantı tarihinden bir ay önce göndermekle yükümlüdür. Genel kurul üyeliği bulunan tüzel kişilerin temsilcilerine ise, ayrıca rapor gönderilmemektedir. Denetleme raporunun postaya verililiş tarihi gönderme tarihi olarak kabul edilir.

e. Yan Kurullar

TFF'nin faaliyet ve işlemlerinin yürütülmesi için gerekli olan yan kurulların başkan ve üyeleri, TFF Yönetim Kurulu'nun onayını almak suretiyle TFF Başkanı tarafından belirlenmektedir. Yan kurullar; Disiplin Kurulu, Tahkik Kurulu, Teftiş Kurulu, Sağlık Kurulu, Araştırma ve Geliştirme Kurulu, Mali Danışma Kurulu, Hukuk Kurulu, Dış İlişkiler Kurulu, Profesyonel İşler Kurulu, Amatör İşler Kurulu, Gözlemciler ve Temsilciler Kurulu ile diğer yan kurullardan oluşur.

f. TFF'nin Gelir ve Giderleri

TFF'nin gelirleri; futbol müşterek bahis oyunlarından kulüplere verilen isim hakkının %15'i, kulüplerin profesyonel (jübile maçları hariç) müsabaka hasılatlarının %10'u, başvuru harçları ve para cezaları, kulüplerin televizyon ve radyodan yapılacak müsabaka yayınlarından elde ettikleri gelirlerin %10'u ile milli ve temsili müsabakaların televizyon ve radyo yayınlarından elde edilecek gelirler, sponsorluk gelirleri, milli ve temsili müsabaka gelirlerinden kesintilerden sonra kalan net meblağ, tescil, vize, aktarma, aidat ve benzeri gelirler, malvarlığı gelirleri, mal varlığı değerlerinin devir, temlik ve satışından elde edilen gelirler, faiz gelirleri, bağış ve yardımlar ile diğer gelirlerden oluşmaktadır. 3813 sayılı Kanun'a göre yapılacak müsabakalardan elde edilecek gelirler ile TFF'nin diğer gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

TFF, 3813 sayılı Kanun'la kendisine verilen görevleri yerine getirebilmek için ilgili mevzuat ve bütçe esasları çerçevesinde gerekli bü-

tün harcamaları yapabilir. TFF'nin yıllık toplam gelirinin en az %15'i, her bütçe döneminde 31 Aralık tarihine kadar TFF'ye sunulan ve TFF Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen projelerde kullanılmak üzere ikinci ve üçüncü liglerde takımı bulunan kulüplere, en az %15'i ise futbolla ilgili olmak koşulu ile her bütçe döneminde 31 Aralık tarihine kadar TFF'ye sunulan ve TFF Yönetim Kurulu tarafından kabul edilen alt yapı, eğitim veya tesis projelerinde kullanılmak üzere ilgili kurum, kuruluş ile spor kulüplerine, TFF Genel Kurulu kararı ile TFF'nin kaynak kullandırılmasına ilişkin düzenlemesine uygun şekilde, katılım payı karşılığı olarak kullandırılmaktadır.

TFF'nin, primler dahil bütçe dışı yapacağı giderlere ve yatırımlara ilişkin usul ve esaslar, Genel Kurul onayı ile belirlenmektedir. GSGM tarafından spor kulüplerine veya kamu kurumu veya kuruluşlarına protokol karşılığında devredilen, kiralanan veya süreli intifa hakkı tesis edilen spor tesislerine ait protokol tribünlerinin kullanılmasında kişi sayılarının belirlenmesi ve protokol yönlendirmesi GSGM talimatlarına göre İl ve İlçe Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır. Türkiye futbol liglerinin isim haklarından elde edilen gelirlerin %35'i üçüncü lig, %25'i ikinci lig kulüplerine seyyanen (eşit olarak) dağıtılmaktadır. Geriye kalan %40'lık kısım ise, TFF payı kesildikten sonra Süper Lig'e katılan kulüplere yine seyyanen (eşit olarak) dağıtılır.

TFF bütçesi, Yönetim Kurulu tarafından düzenlenerek Genel Kurulun onayından sonra uygulanır. TFF Başkanı, tahsilat ve harcamaları bütçede belirtilen esaslar çerçevesinde yapmaya yetkilidir, bir başka anlatımla, TFF'nin ita amiri Başkandır.

B. Devlet Bakanlığı/GSGM/Futbol Kulüpleri ile TFF Arasındaki İlişki

Ülkemizde profesyonel futbol faaliyetleri, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'na göre kurulan ve faaliyet gösteren dernek statüsündeki kuruluşlar ya da kamu idare ve müesseselerine ait idman ve spor müesseseleri eliyle gerçekleştirilmektedir. 3813 sayılı Kanun'un 27., TFF Ana Statüsü'nün 67. ve TFF Profesyonel Futbol ve Transfer Talimatı'nın⁸⁶ 14.

⁸⁶ RG, 14/05/2002, 24755. Bu Talimat'ın 19. maddesine bir fıkra eklenmiş ve 03/10/2002 tarih ve 24895 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Talimat'ın 4. maddesine (j) ve (k) fıkraları eklenmiş, 11., 14., 16/b, 17., 19., 20., 21/d-e, 22/b,

maddesi hükümlerine göre kulüpler, profesyonel takımlarını TTK'ya göre kuracakları ya da kurulmuş *"anonim şirketlere"* devredebilirler.⁸⁷ Bir başka anlatımla, profesyonel futbol faaliyetinin anonim şirket statüsündeki kuruluşlarca yapılması da olanaklıdır; ancak, 3813 sayılı Kanun'un 27. maddesi ile TFF Ana Statüsü'nün 67. maddesinde *"anonim şirket"*ten söz edilmekte iken TFF Profesyonel Futbol ve Transfer Talimatı'nın 14. maddesinde *"ticari şirket"* ifadesi kullanılmıştır. Dolayısıyla, anılan Talimat hükmü, kulüplerin futbol şubelerini anonim şirket dışında kalan kurulmuş ya da kurulacak şirketlere (örn. limited şirkete ya da kolektif şirkete) devrine olanak sağlaması bakımından 3813 sayılı Kanun'a ve TFF Ana Statüsü'ne aykırıdır.

Öte yandan, söz konusu hükme benzer bir düzenlemeye, GSGM'nin kuruluş kanunu olan 3289 sayılı Kanun'un 24. maddesinin son fıkrasında da yer verilmiştir. Bu düzenleme ile spor kulüplerinin, profesyonel takımlarını TTK hükümlerine göre kuracakları veya kurulmuş olan şirketlere devredebilmesi, profesyonel futbol takımlarını ise *"kiraya verebilmesi"* olanağı getirilmiştir. Oysa, yukarıda belirtildiği üzere, profesyonel ya da amatör *"her türlü futbol faaliyeti"* 3813 sayılı Kanun'a göre TFF tarafından yürütülür ve teşkilatlandırılır. Yine, 3289 sayılı Kanun'un 18. maddesinde, amatör ve profesyonel futbol faaliyetlerinin, TFF'ye bağlı iki ayrı kurul tarafından yürütüleceği açıkça belirtilmiştir. Tüm bu hükümler çerçevesinde, 3813 sayılı Kanun'un, spor kulüplerinin profesyonel futbol takımlarını kiralayabileceklerine ilişkin 3289 sayılı Kanun'un 24. maddesinin son fıkrası hükmünü zımnen ilga ettiği söylenebilir.

Futbol kulüpleri ile diğer spor kulüplerinin futbol şubeleri TFF'ye bağlıdır. TFF, kulüpleri yönetim kurulu tarafından saptanacak esaslar çerçevesinde kayıt ve tescil etmektedir. Kaydı yapılmayan ya da her-

23., 24., 25., 27/a-d-m-o-ö, 28/a-k, 33., 34. maddeleri değiştirilmiş, 26. maddenin ikinci fıkrası, 27/c fıkrası ile geçici maddesi Talimat'tan çıkarılmış ve Talimat'a 38. madde eklenmiş ve 27/05/2005 tarih ve 25827 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

⁸⁷ TFF'nin önceki kuruluş kanunu olan 3461 sayılı kanunun 24. maddesinde, spor kulüplerinin profesyonel futbol takımlarını devredecekleri şirketler anonim şirket olma koşulu ile sınırlandırılmamış ve TTK hükümlerine göre kurulacak ya da kurulmuş şirketlerden bahsedilmişti. Bir başka deyişle, 3461 sayılı kanunda, 3813 sayılı kanundaki düzenlemeden farklı olarak, şirketler bakımından herhangi bir ayrıma gidilmemişti.

hangi bir yükümlülüğünü yerine getirmeyen kulübün kayıt ve tescili iptal edilmektedir. Futbol faaliyetinde bulunan kulüpler, TFF yönetim kurulunun belirleyeceği tescil koşul ve esaslarını yerine getireceğini taahhüt etmekte⁸⁸ ve tescil ücretini öderse tescil edilmekte ve “*tescil belgesi*” verilmektedir.

Profesyonel futbol şubesi bulunan kulüpler, genel kurullarınca onaylanan gelir ve gider tabloları ile bilanço ve gelecek döneme ilişkin bütçelerini ve genel kurul tutanaklarını genel kurullarının yapılış tarihini izleyen otuz gün içinde TFF’ye göndermekle yükümlüdür. TFF, kulüplerce gönderilen mali bilgileri denetleme hakkına sahiptir.⁸⁹

Tescil edilmeyen ya da taahhütlerini yerine getirmeyen veya genel kurullarınca onaylanan bütçelerine göre, bilançolarında, gelirlerinin %25’den fazlasını temlik ettikleri görülen kulüpler disiplin kuruluna sevk edilerek, müsabakalara katılmaları yasaklanabilmekte, hatta futbol takımlarının tescilleri iptal olunabilmektedir.

3813 sayılı Kanun’un 28. maddesi, TFF ile GSGM arasındaki ilişki bakımından ayırksı bir hüküm niteliğindedir. Anılan hükme göre TFF, GSGM’nin tesis ve personelinden, GSGM ile yapacağı sözleşme ve protokol⁹⁰ esasları çerçevesinde yararlanabilecek ve kulüpleri yararlandırabilecektir. Aynı hüküm, TFF Ana Statüsü m. 68’de de yer almaktadır.

Bilindiği gibi GSGM, kamu hizmetini yürütmekle görevli bir kamu kurumudur ve dolayısıyla yüklendiği kamu hizmetini yürütmek için

⁸⁸ Söz konusu taahhütname şu şekildedir: “Kulübümüzün Profesyonel Futbol dalında faaliyet göstermek üzere tescil edilmesi halinde; Türkiye Futbol Federasyonunun Kanun, Ana Statü, çalışma usul ve esasları ile karar ve tebliğlerine ve düzenlenecek tescil esaslarına aynen uyacağımızı, Futbol Federasyonunca düzenlenecek Profesyonellik kriterleri ile Lig Statülerini kabul ettiğimizi, Federasyonla, diğer kulüp veya futbolcularla çıkacak ihtilafların 3813 sayılı Kanun’a, FIFA kurallarına ve Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanununa göre kurulup çalışacak Tahkim Kurulu tarafından çözümlenmesini ve bu kurulun kararlarına uyacağımızı, bu kararlara karşı hiçbir idari ve adli yargıya, temyiz, tashihi karar, yargılamanın iadesi gibi kanun yollarına başvurmayaacağımızı ve bütün bunlara aykırı hareket ettiğimiz takdirde tescilimizin iptalini ve müsabakalara iştirak ettirilmemeyi kabul, taahhüt ve beyan ederiz.”

⁸⁹ TFF’ye gönderilen mali bilgilerin yanlış ve yanıltıcı olması durumunda kulüplerin yönetim kurulu üyeleri şahsen sorumludur.

⁹⁰ Bu protokolde, GSGM personelinden kimlerin, hangi şartlarda ve ne kadar süre ile TFF’de çalıştırılacağı, tesislerin hangilerinden ne koşullarla TFF’nin ya da kulüplerin yararlanabileceği gösterilecektir.

GSGM bünyesinde çalışan personel de devlet memur statüsündedir ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi bulunmaktadır. 1982 Anayasası'nın 128. maddesine göre, 657 sayılı Kanun'a tabi devlet memurlarının asli ve sürekli görevlerde devlet adına çalıştırılmaları esas iken, özel hukuk hükümlerine tabi kılınan TFF ile tüzelkişiliği haiz profesyonel kulüplerde devlet memurunun çalıştırılması yoluna gidilmesinin hukuka uygunluğu tartışmalıdır.

Yayın konusunda ise; futbol müsabakalarının televizyon, radyo ve her türlü teknik cihaz ve benzeri araçlarla yayınlanmasına, yayınların düzenlenmesine ve programlanmasına münhasıran⁹¹ TFF Yönetim Kurulu yetkili bulunmakta,⁹² milli müsabakalar şifreli yayınlanamamaktadır.⁹³ Uluslararası müsabakaların yayınında UEFA ve FIFA statü ve talimatları ayrıca uygulanmaktadır. Kulüplerin yayın kuruluşları ile yapacakları sözleşmeler, TFF'nin gözetim, denetim ve onayına tabi bulunmaktadır. TFF tarafından onaylanmayan sözleşmeler, TFF'ye karşı hükümsüzdür.⁹⁴ TFF tarafından izin verilmeyen futbol müsabakaları televizyon ve radyodan yayınlanamamaktadır.

⁹¹ "Münhasıran" ibaresi, 3813 sayılı Kanun'un 29. maddesine, 4563 sayılı Kanun'un (RG, 20/04/2000, 21273) 11. maddesi ile getirilmiştir. 3813 sayılı Kanun'un söz konusu 29. maddesi, 25/05/2004 tarih ve 5175 sayılı Kanun'la yeniden düzenlenmiştir.

⁹² Bu konuda bkz. TFF Yayın Talimatı (RG, 20/03/1999, 23645; değişiklikler için bkz. RG, 31/08/1999, 23802, RG, 20/08/2000, 24146, RG, 13/10/2000, 24199, RG, 18/01/2001, 24291, RG, 27/01/2001, 24300, RG, 02/08/2001, 24481, RG, 22/09/2001, 24531).

⁹³ Bu hüküm, 3813 sayılı Kanun'a 4563 sayılı Kanun'un (RG, 20/04/2000, 21273) 11. maddesi ile getirilmiştir. TFF Yayın Talimatı'na göre, ayrıca Şampiyonlar Ligi maçları dışındaki Avrupa Kupası maçları, Türkiye Kupası maçları, en üst lig maçları dışındaki lig maçları ve TFF tarafından ulusal önemde görülen maçlar da şifreli yayınlanamamaktadır.

⁹⁴ Bu hüküm, Prime Prodüksiyon Hizmetleri AŞ ile İstanbulspor Spor Faaliyetleri AŞ arasında imzalanan yayın sözleşmesinin Türkiye Futbol Federasyonu Başkanlığı tarafından onaylanmaması nedeniyle "sözleşmenin aynen ifası", "muvazaanın ve müdahalenin önlenmesi" için açılan davaya bakan Ankara Asliye (19). Hukuk Mahkemesi tarafından, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un 29. maddesinin ikinci cümlesinin 1982 Anayasası'nın 48. maddesine aykırılığı savıyla itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi'ne götürülmüştür. Adı geçen mahkeme başvurusunda 1982 Anayasası'nın 48. maddesinde yer alan "çalışma ve sözleşme hürriyeti ilkesi"ne dayanarak, tüzelkişiliği haiz bir spor kulübünün serbest iradesi ile yaptığı ve koşullarına uygun sözleşmelerin TFF'nin onayına bağlanmasının Anayasa'nın bu ilkesine aykırı bulunduğu kanaatine vararak 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanun'un 29. maddesinin 2. cümlesinin iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuş, ancak Anayasa Mahkemesi itirazı, mahkemenin yetkisiz olduğu gerekçesiyle reddetmiştir.

Lig maçları ile ilgili olarak kulüpler adına (nam ve hesabına) yayın sözleşmesi yapmaya münhasıran TFF yetkili bulunmaktadır. Ayrıca TFF, en üst lige ait yayın haklarının satış suretiyle devrine ilişkin esasları ve satış şeklini tek taraflı olarak belirleme yetkisine de sahiptir.

3813 sayılı Kanun'un 4563 sayılı Kanun' ile değişik 31. maddesine⁹⁵ göre, TFF'nin başta ulusal ve uluslararası müsabakalar olmak üzere bütün faaliyet ve işlemleri, spordan sorumlu Devlet Bakanlığı'nın gözetim ve denetimine tabidir.⁹⁶ Bu gözetim ve denetimin sağlanması bakımından TFF, spordan sorumlu Devlet Bakanlığı'nın "*ilgili kuruluşu*" olarak gösterilmektedir.⁹⁷

"*İlgili kuruluş*", 3046 sayılı Kanun'un 11. maddesinde, "*özel kanun veya statü ile kurulan, iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile bunların müessese ortaklık ve iştirakleri veya özel hukuki, mali ve idari statüye tabi, hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşları*" biçiminde tanımlanmıştır. Adı geçen kanunun 21. maddesinde ise, "*her bakanın, (...) bağlı ve ilgili kuruluşların faaliyetlerini, işlemlerini ve hesaplarını denetlemekle görevli ve yetkili olduğu*" hükme bağlanmıştır; ancak "*kamu kurumları*"nın kuruluş kanunlarında ayrıca belirtilmedikçe, sadece 3046 sayılı (genel) kanuna dayanılarak kamu kurumlarının işlemleri üzerinde bakanların "*vesayet yetkisi*" kullanabilmesi olanaklı değildir; zira vesayet yetkisi, "*istisnai*" bir yetkidir ve bu yetkinin varlığı için "*özel*" bir hükme gereksinim vardır. Bu bakımdan, örneğin Devlet Bakanlığı'na bağlı bir kamu kurumu olarak teşkilatlandırılmış olan GSGM'nin üzerinde merkezi idarenin denetim yetkisinin bulunması doğaldır; GSGM'nin bir kamu tüzel kişisi olduğu ve dolayısıyla karar alma organları ile bütçesinin merkezi idareden ayrıldığı dikkate alındığında denetim ilişkisinin "*hiyerarşik*" ilişkiyi ifade etmediği de böylece ortaya çıkmaktadır.

(Anılan kararda ayrıca Tahkim Kurulu'na da değinilmektedir; karar için bkz. *infra*). Ancak bu hususta ilginç bir gelişme yaşanmıştır, 3813 sayılı Kanun'da değişiklikler öngören 4563 sayılı Kanun'un 11. maddesi ile itiraz konusu 29. maddenin ikinci fıkrası madde metninden çıkarılmış, ama bu kez aynı hükme TFF Ana Statüsü'nün 69. maddesinde yer verilmiştir.

⁹⁵ TFF Ana Statüsü m. 71.

⁹⁶ Türk Spor Kurumu Kanunu Tasarısı yasalaştığında, TFF'nin sportif faaliyetler hariç tüm iş ve işlemleri Spordan Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın değil, Spor Yüksek Kurumu'nun gözetim ve denetimine tabi olacaktır.

⁹⁷ TFF, 59. Hükümet'te, Devlet Bakanlığı'nın "*ilgili*" kuruluşu olarak gösterilmiştir.

Kamu kurumlarına atfedilen özellikleri taşımasına karşın TFF'nin bir *"kamu kurumu olmadığı"* kabul edildiğinde, Devlet Bakanlığı ile ilgilenilmesini idarenin denetlenmesi yöntemlerinden *"hiyerarşik denetim"* ya da *"vesayet denetimi"* olarak isimlendirmek de bu anlamda mümkün görünmemektedir; zira merkezi idarenin TFF üzerindeki *"gözetim"* ve *"denetim"* yetkisi de *"doğal"* koşullarda gerçekleşmemektedir.

3813 sayılı Kanun'da, *"TFF'nin bütün faaliyet ve işlemlerinin spordan sorumlu Devlet Bakanlığı'nın gözetim ve denetimine tabi olduğu"* belirtilse de bu yetki uygulamaya sadece, spordan sorumlu Devlet Bakanı'nın, Başbakanlık Teftiş Kurulu tarafından yapılacak inceleme ve soruşturma sonucunda görevi başında kalmasında sakınca görülen TFF Başkanı ya da Yönetim Kurulu hakkında karar alınmak üzere TFF Genel Kurulu'nu *"olağanüstü"* toplantıya çağırabilmesi biçiminde görülmektedir. Bu hüküm dışında merkezi idarenin (Devlet Bakanlığı'nın) TFF üzerindeki gözetim ve denetim yetkisini bu biçimde somutlaştıran başka bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca, anılan düzenlemede Devlet Bakanlığı'nın yetkisi, TFF Başkanı ya da Yönetim Kurulu'nu doğrudan görevden alma biçiminde değil, sadece bu konuda karar alınmak üzere (hiç kuşku yok ki genel kurulun kararı, başkanın ya da yönetim kurulunun görevde kalması biçiminde de olabilir) Genel Kurulu *"olağanüstü"* toplantıya çağırabilmekle sınırlıdır.⁹⁸

C. TFF'nin Özerkliği

Ana Statü'de⁹⁹ TFF, *"özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip özel bütçeli özerk bir kuruluş"* olarak tanımlanmaktadır.¹⁰⁰ 3461 sayılı Ka-

⁹⁸ Oysa, 3461 sayılı Kanun'da TFF üzerindeki siyasi iradenin gözetim ve denetim yetkisi çok daha fazla idi; örneğin kanunun 5. maddesine göre Genel Kurul'a katılacak (B) tipi üyelerden beşini spor alanından tanınmış kişiler arasından Başbakan tespit etmekte; 6. maddesine göre Genel Kurul, yapılacak seçim sonucu en çok oy alan üç kişiyi Başbakan'a sunmakta; 7. maddesine göre Başbakan bu adaylardan birini TFF Başkanı olarak atamakta idi. Aynı kanunun 27. maddesinde ise, TFF'nin tüm faaliyet ve işlemleri Başbakanlığın gözetim ve denetimine tabi olduğu belirtilmekte idi. 3461 sayılı Kanun'un seçimle ilgili hükümlerinde değişiklik öngören 3524 sayılı Kanun ise, bu gözetim ve denetim yetkisini daha ileri boyutlara taşımış ve 3461 sayılı Kanun'a eklediği geçici madde ile TFF Başkanı'nın doğrudan Başbakan tarafından seçileceğini öngörmüştü. 3461 sayılı Kanun'un TBMM'deki görüşmeleri sırasında ve sonrasında TFF'nin özerkliğe kavuşturulduğu *"müjde"*si karşısında 3524 sayılı Kanun'un getirdiği düzenleme, *"bu ne perhiz bu ne lahana turşusu"* deyimini ister istemez düşündürmektedir.

⁹⁹ *"Türkiye Futbol Federasyonu'nun Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Ana Statü"*,

nun yürürlüğe girmeden önce TFF, GSGM bünyesinde yer alan teknik bir organ¹⁰¹ konumunda iken önce 3461 sayılı Kanun ve ardından 3813 sayılı Kanun ile oldukça tartışmalı bir statüye kavuşturulmuştur; öyle ki TFF, özel hukuk hükümlerine tabi bir tüzelkişidir, ancak dernek ya da vakıf değildir, şirket ise hiç değildir; özerktir, ancak bir kamu kurumu değildir, olsa olsa yetki ve görevleri kendine özgü “atipik”¹⁰² bir yapılanmadır.¹⁰³

Kanun ile kurulan TFF’nin “özel hukuk hükümlerine tabi bir tüzel kişi” olmasını, Türk hukuku bakımından nasıl tavsif etmek gerekir? “Özel hukuk hükümlerine tabi olma”; “özel hukuk tüzel kişisi”ni mi ya da özel hukuk hükümlerine tabi bir “kamu (hukuku) tüzel kişisi”ni mi işaret etmektedir? Bu soru, bir başka soruyu da beraberinde getirmektedir; “TFF tüm faaliyetleri ve bu faaliyetlerinin sonuçları ile tamamen özel hukuk hükümlerine tabi kılınmış bir kamu tüzel kişisi” sayılabilir mi? Türk idare teşkilatı bakımından kategorik bir incelemeyi reddeden ve bu yüzden bir başka örneği de bulunmayan TFF’nin, “özel hukuk hükümlerine tabi bir tüzel kişi” olması ve üstüne üstlük genelde kamu kurumlarına, bir başka deyişle “kamu tüzel kişileri”ne tanınan bir statüyü taşımasının, yani “özerk” olmasının, idare hukukunun yerleşik ilkeleri karşısında incelenmesinin zorluğu izahtan varestedir; ancak, “TFF’nin özerkliği” meselesinin incelenmesi, çalışmaya açılım sağlayacağından bu konuda çabalamaya değerdir.

“Özerk”, öz ve erk kelimelerinin biraraya gelmesinden oluşur ve “erki (gücü) kendisinde (özünde) bulunan” anlamına gelir. Bununla beraber belli bir konuda belli bir çerçeve dahilinde kendi kendini idare eden ya da kendine özgü işleri kendisi düzenleyen ve yöneten kurumlar için de “özerk” ifadesi kullanılmaktadır. “Özerklik”¹⁰⁴ ise, “bir kamu kuruluşunun,

TFF’nin 07/06/2000 tarihli Olağan Genel Kurulu’nda kabul edilmiştir (RG, 27/06/2000, 24092).

¹⁰⁰ “Ana Statü ismi, kurulacak federasyonun kamu kurumu niteliğinde olmaması, özel hukuk hükümlerine tabi ve özel statülü olmasından kaynaklanmaktadır.”; TBMM Tutanak Dergisi, C. 12, s. 115 (27/05/1988, B: 27, O: 2).

¹⁰¹ Bkz., Dan. 10. D., 19/12/1988, E. 1986/1076, K. 1988/2237, in DD, S. 74-75, s. 567.

¹⁰² Gözübüyük, A. Ş., Tan, T., *İdare Hukuku*, C. 1, İstanbul, 1998, s. 301.

¹⁰³ Atipik yapılanmaya ülkemizden bir diğer örnek, 2908 sayılı Dernekler Kanunu’nun 57. maddesine göre faaliyet gösteren “Türkiye Jokey Kulübü”dür, bkz., *infra*.

¹⁰⁴ Kelimenin karşılığı Osmanlıca’da “muhtariyet”, İngilizce’de “autonomy”, Fransızca ve Almanca’da “autonomie” ve İtalyanca’da “autonomia”dır. İngilizce’de “auto-

devletin merkezi iktidarının müdahalelerine uğramadan, kendi işlerini yönetebilmesini sağlayan yetki ve kurumlarla donatılmış olma” durumunu ifade etmektedir.¹⁰⁵ Genel anlamda özerklik, sosyal bir topluluğun ya da tüzel kişiliğin kendilerini yöneten kuralların tümünü ya da bir bölümünü bizzat saptayabilmeleri veya Anayasa ve kanunların çizdiği sınırlar içinde hareket edebilme özgürlüğü ve yetisidir. Kısacası özerklik, bir kurum ya da kuruluşu dış etki ya da baskılardan (örn. siyasi etki ve baskılardan) korumak için tanınmakta ve böylece özerk bir kurum, kendine düşen görevi “gereği gibi” yerine getirmiş olmaktadır.^{106,107}

İdari anlamda özerklik, kamu kurumlarının kendi hizmetlerini düzenlemesi hakkını kapsamaktadır. “Kamu kurumlarının özerkliği, görevli oldukları hizmet alanında mevzuatla kendilerine tanınan yetkiyi serbestçe

nomy”, genel olarak, “kendi kendi idare eden” ya da “bir milletin kendi kendini idare hakkı” anlamlarına gelecek biçimde siyasi bir içerik ile kullanıldığından Osmanlıca “muhtariyet” kelimesi, buradaki özerklik kavramının daha doğru bir karşılığı olarak kabul edilebilir.

¹⁰⁵ “Özerklik” ile “serbestlik” (Farsça’da serbesti) kavramlarının karşılaştırılmasından ilginç sonuçlara ulaşılmaktadır. Serbestlik sözcüğünün kökü olan serbest sözcüğü, Farsça kökenlidir ve baş, önder, başkan anlamlarına gelen ser ile düğüm anlamına gelen best sözcüklerinin biraraya gelmesinden oluşmuştur (best kelimesi aynı zamanda tanrısal sığınak anlamına gelmekte ve camiler ya da ermişlerin mezarları gibi dokunulmaz sayılan yerleri ifade etmektedir). Bu yapısı ile serbest sözcüğü, başı bağlı; örtülü, gizli anlamına gelmektedir ki bu anlam, sözcüğün kullanılışı ile tamamen zıttır. Serbestlik ise, hareketlerinde, kararlarında izne ve denetime bağlı olmama durumunu, yani özgürlüğü ya da sınırlayıcı, özel herhangi bir koşula bağlı olmayan şeyin durumunu ifade etmektedir; *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C. 20, s. 10377. Kullanılan anlamı ile “serbestlik”, özerklikten daha geniş bir yetki alanını haizdir ve özgürlük ile anlamdaştır.

¹⁰⁶ *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, İstanbul, 1992, C. 17, s. 9075-9076; Yılmaz, E., *Hukuk Sözlüğü*, 5. Baskı, Ankara, 1996, s. 649.

¹⁰⁷ Felsefi anlamı ile özerklik, herhangi bir varolanın, yaratıcısı değil de uygulayıcısı olduğu bir yasayı kendine uygulamasıdır. Hegel’e göre, özerkliği iki alt kategoriye ayırmak gerekmektedir. Buna göre iki çeşit özerklik vardır; dolaysız özerklik (evrende verilmiş durumlarıyla varlıkların birbirlerine oranla dışsalılığı), asıl özerklik ya da düşünsel özerklik (varolanın, kendini olumsuzladıktan sonra, bu kendi olumsuzlamasını da olumsuzlayıp yeniden kendisine dönüş olarak kendini ileri sürdüğü zaman elde ettiği özerklik). Ancak birbirine karşıt saydamlık ve yabancılık eğilimleri aşıldığı zaman varlık, kendi iç ve dış gerçekliğinde ve özgürlüğünde tam bir özerkliğe kavuşabilecektir. Kant’ta iradenin özerkliği, kendisini kendi özüne göre ve dolayısıyla ahlak yasasının evrensel biçimine uygun olarak belirleyen iradenin niteliğidir. Bu anlamda özerklik, kesin buyruklarla (kategorik emperatif) gerçekleşir. Bu buyruklar her türlü duygusallığın dışında, nesnel bir töreselliği sağlarlar. Kant’a göre töresellik, bu kişisel özerkliktir; Hançerlioğlu, O., *Felsefe Sözlüğü*, 11. Basım, İstanbul, 1999, s. 322.

kullanabilmeleri" olarak tanımlanabilir.¹⁰⁸ 1982 Anayasası, üniversiteler için "*bilimsel özerkliği (130, I)*", TRT ile kamu tüzelkişilerinden yardım gören haber ajanslarının ise "*özerkliğini (133, II)*" açıkça belirtmiştir. Yerel yönetimler (il özel idaresi+belediye+köy) ile hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının (kamu kurumları) özerkliği esastır. Yerinden yönetim, ülkenin değişik bölgelerine ya da belirli kamu hizmetlerine uygulanabilir. Uygulama alanı açısından yerinden yönetim, "*yer yönünden yerinden yönetim (yerel yönetim)*" ve "*hizmet yönünden yerinden yönetim*"¹⁰⁹ olarak ikiye ayrılmaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse, yerel yönetimler, bir bölgede oturanların o bölgede oturmaları nedeniyle bulunan ortak ve genel idari menfaatlerini korumak ve bu menfaatlerin gerektirdiği işleri görmek amacıyla tanınan özerklidir. 1982 Anayasası'nın 127. maddesi, yerel yönetimleri; il, belediye ve köy halkının ortak yerel gereksinimlerini karşılayan ve genel karar organları seçmenler tarafından seçilen kamu tüzel kişileri olarak tanımlamaktadır. Hizmet yerinden yönetimi ise, belirli bir hizmetin merkez teşkilatından ayrı ve hukuki bir varlığa sahip kuruluşlar eliyle görülmesi, yönetilmesi anlamına gelmektedir. Yerel yönetimde özerklik, bir bölgede oturanlara tanındığı halde, hizmet yerinden yönetiminde özerklik, hizmetin kendisine tanınmaktadır.

3813 sayılı Kanun'un 1. maddesinde TFF; "*(...) özel hukuk hükümlerine tabi ve tüzel kişiliğe sahip, özerk (...)*" nitelikleri ile tanımlanmaktadır. Bu tanım, idare hukukunun kabul ettiği kamu tüzel kişiliği-özerklik

¹⁰⁸ Anayasa Mahkemesi eski tarihli bir kararında özerkliğin, yürütme organı, siyasal partiler ve kişilerin etkisinden uzak olarak örgütlenme ve yetkilendirilme olduğunu ifade ederek özerklikten söz edebilmek için iki unsurun varlığını koşul olarak göstermiştir, bunlar özerk örgütlenme ve özerkliğe uygun yetkililerdir. Özerk örgütlenme, kuruluşun oluşmasında yürütmenin müdahalesinin olmaması ve personelinin her türlü etkiden uzak tutulmasıdır; özerkliğe uygun yetkilerle kastedilen ise, özerk yönetimin kendi hareketlerine egemen olacak kuralları kendisinin düzenleme yetkisine sahip olmasıdır; Any. Mah., E. 1967/37, K. 1968/46, AMKD, S. 6, s. 289 vd.

¹⁰⁹ Özyörük, "hizmet yerinden yönetimi" ifadesini uygun bulmamaktadır: "*(...) sistem, hizmetin yerinden yönetilmesi değil, 'hizmetin hizmet merkezinden yönetilmesi'*dir. Hizmetin yönetildiği yer ile, onun vatandaşa bilfiil arz edildiği yer, başka başkadır.", Özyörük, M., *İdare Hukuku Dersleri*, II. Sınıf Programı, Ders Notu-Tekser, Ankara 1974, s. 161. Duran ise, bu sistem için, "*işlevsel ademi merkeziyet*" terimini kullanmaktadır; "*Esasen ademi merkeziyet sistemi, önce ve sadece mahalli idareler için kendiliğinden ortaya çıkmış; kamu hizmet ve faaliyetleri konusunda yakın zamanda ve yasama organının iradesi ile bir örgütlenme biçimi olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan, 'yerinden yönetim' esası, 'kamu kurumları' hakkında yapma ve yakıştırma bir kavram ve terimdir.*", Duran, L., *İdare Hukuku Ders Notları*, İstanbul 1982, s. 54.

birlikteliğine tamamen uyumsuz bir görünümüdür. Şöyle ki; maddedeki tanımlamadan TFF'nin bir tüzel kişilik olduğu, ancak bu tüzel kişiliğin, TFF'nin aynı zamanda özel hukuk hükümlerine tabi kılınması karşısında “*özel hukuk tüzel kişiliği*” olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Mevcut hukuki yapısı ile TFF, “*özel hukuk tüzel kişisi*” sayılmasına (kamu tüzel kişisi sayılmamasına) karşın, Türkiye Cumhuriyeti İdare Teşkilatı içinde yer alan kamu tüzel kişilerinden kamu kurumlarının özerkliği aşan (hatta kimi durumlarda onlarla kıyaslanamayacak ölçüde geniş) yetkilerle donatılmıştır.

D. TFF Disiplin Yargısı ve Tahkim

1. TFF Disiplin Yargısı

3813 sayılı Kanun'un 25. maddesine göre futbol müsabaka ve çalışmalarında kulüpler ve kişilerce disiplin ve sportmenliğe aykırı fiiller ve bunlara uygulanacak müeyyideler, milli ve milletlerarası temüllere uygun olarak TFF Yönetim Kurulu tarafından hazırlanacak esaslara göre belirlenmektedir. Belirlenecek olan fiillere uygulanacak cezalar; ihtar, yarışmadan men, hak mahrumiyeti, yarışmayı seyircisiz oynatma, saha kapatma, para cezası, tescil iptali, puan indirme ve küme düşürmedir.

TFF Disiplin Talimatı'na¹¹⁰ göre belirlenen disiplin suçlarına uygulanacak disiplin cezaları da, 3813 sayılı kanunda belirtildiği şekildedir. Bu cezalardan ihtar cezası, disiplin kurullarının takdirine göre her suç ve ceza tipine, ayrıca belirtilmesine gerek olmaksızın uygulanabilir.

Talimat'ın 5. maddesine göre Disiplin Kurulu;¹¹¹ “*Amatör Futbol Disiplin Kurulu*” ve “*Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu*” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Amatör ve profesyonel futbol disiplin kurulları, TFF Yönetim Kurulu'nun onayı ile TFF Başkanı tarafından dört yıl görev yapmak üzere atanan birer başkan ve altışar asil üyeden oluşmaktadır. Atanan asil ve yedek üyelerin fakülte veya yüksek okul mezunu olma-

¹¹⁰ RG, 04/08/2002, 24836. Bu Talimat'ın 23. maddesi (RG, 22/07/2003, 25156), 16., 22., 23., 28., 33., 38. ve 39. maddeleri (RG, 06/08/2004, 25545), 11. maddesi (RG, 25/09/2004, 25594) ile 23. maddesi (RG, 30/11/2004, 25656) değiştirilmiştir.

¹¹¹ 3813 sayılı kanunun 17. maddesinin (a) bendine göre Disiplin Kurulu, TFF'nin yan kuruludur.

ları gerekmektedir;¹¹² ancak başkan, başkan vekili ve raportör olarak görev yapacak olanların Hukuk Fakültesi mezunu olmaları şarttır. Diğer üyelerin faal olmayan antrenör, hakem ve futbolcular arasından atanmasına özen gösterilir. Amatör ve profesyonel futbol disiplin kurullarında görevlendirilebilmek için TFF Yönetim Kurulu, Tahkim Kurulu, Denetleme Kurulu ve yan kurullar üyesi olmamak ve Disiplin Talimatı hükümleri gereğince daha önce disiplin cezası ile cezalandırılmamış olmak gerekmektedir.

"Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu (PFDK)"; profesyonel futbol faaliyetinde bulunan kuruluş, futbolcu, hakem, antrenör, yönetici ve profesyonel futbolda görevli diğer kişilerle ilgili olay ve fiillere ilişkin disiplin işlerine bakmaktadır. Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu, aşağıda inceleyeceğimiz Tahkim Kurulu ve MHK gibi, görevlerinde ve verdikleri kararlarda bağımsızdır.

Disiplin kurulları karar verirken hakemlerin, yan hakemlerin, saha komiserlerinin, gözlemci ve temsilcilerin raporlarını esas almaktadır. Söz konusu raporlara ek yardımcı unsur olarak televizyon ve video kayıtlarından da yararlanılması mümkündür; ancak bunlar, sadece olayın disiplin yönüyle ilgili kanıt olarak kullanılabilir.

Disiplin kurulları, soruşturmanın tamamlandığı günden itibaren üç gün içinde karar vermektedir. Futbol müsabaka sezonunun bitiminin ardından oynanan özel müsabakalarda meydana gelen olaylar ve işlenen fiillerle ilgili kararlar için bu süreye uyulmayabilir. Kararlar; cezalandırmaya veya ceza tayinine yer olmadığı ve soruşturmanın ertelenmesi veya düşürülmesi biçiminde olur. Ceza kararlarına itiraz infazı durdurmamaktadır. İhtar cezası altı ay, yarışmadan men ve süreli hak mahrumiyeti cezaları ise üç yıl infaz edilmedikleri takdirde ortadan kalkar. Ceza kararlarında zamanaşımı, kararın kesinleştiği veya ceza infazının herhangi bir suretle durduğu günden işlemeye başlamaktadır.

İl disiplin kurullarının, görev alanlarına giren olay ve fiillerden dolayı verdikleri ihtar, dört veya daha az resmi müsabakadan men ile

¹¹² 28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la değişik 3813 sayılı Kanun'un ek 1. maddesine göre, TFF kurullarında görev alan üyelerde yüksek okul mezunu olma şartı aranmayacaktır; dolayısıyla, her ne kadar Talimat'ta fakülte veya yüksek okul mezunu olma şartından söz edilmekte ise de, 3813 sayılı kanun hükmüne göre, TFF Disiplin Kurulu üyelerinin fakülte veya yüksek okul mezunu olması gerekmez.

bir aya kadar (bir ay dahil) hak mahrumiyeti ve kuruluşlar hakkında verdikleri üç müsabaka için saha kapatma veya seyircisiz oynatma veya resmi müsabakadan men cezaları kesin olup, bu cezalara itiraz edilmesi mümkün değildir. Yukarıdaki ceza miktarlarını aşan il disiplin kurulu kararlarına karşı, kararın tebliği tarihinden itibaren 7 gün içinde Amatör Futbol Disiplin Kurulu'na itiraz edilebilir. Sürekli hak mahrumiyeti cezaları, itiraz konusu yapılmasa dahi, doğrudan Amatör Futbol Disiplin Kurulu tarafından incelenir.

Amatör ve profesyonel futbol disiplin kurulları tarafından verilen her türlü kararlara karşı, kararların tebliğinden itibaren 10 gün içinde, TFF Tahkim Kurulu'na itiraz edilebilir. PFDK tarafından verilen sürekli hak mahrumiyeti cezaları, itiraz konusu yapılmasa dahi, Tahkim Kurulu tarafından doğrudan incelenir. Amatör ve profesyonel futbol disiplin kurullarının kararlarına yönelik itirazlarda Tahkim Kurulu Talimatı'nda gösterilen usul uygulanmaktadır.

İl Disiplin Kurulu kararları ile Amatör ve Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu kararlarına itiraz edilmesi, cezanın infazını durdurmamaktadır; ancak ilgililer itiraz merciinden uygulamanın (infazın) durdurulmasını isteyebilirler.

2. Tahkim

"Tahkim" kavramı hukukta, bir uyuşmazlığın hakemler eliyle çözümlenmesi, uzlaştırma anlamında kullanılmaktadır. Tahkim, eğer kanundan dolayı gidilmesi gerekli bir yol ise "*zorunlu tahkim*", tahkim konusunda bir zorunluluk olmamasına karşın taraflar tahkime gitmek (devlet mahkemelerine gitmemek) için anlaşmışlar ise "*ihtiyari tahkim*" söz konusu olmaktadır.^{113,114}

3813 sayılı Kanun'da öngörülen tahkim müessesesi, "*zorunlu tahkim*"dir. Tarafların mahkemeye ya da tahkime başvurmak konusunda bir tercih hakkı bulunmamaktadır, bir diğer deyişle mahkemelerin genel yargılama yetkisi bu alanda ortadan kaldırılmıştır.

¹¹³ Yılmaz, op. cit., s. 771.

¹¹⁴ Hukuk yargılamasında tahkim ihtiyaridir ve HUMK m. 516-536 arasında düzenlenmiştir; hakem kararlarına karşı olağan kanun yollarından sadece temyiz yoluna başvurulabilmektedir, ancak temyiz incelemesi sonunda verilen kararlara karşı karar düzeltme yoluna gidilememektedir.

3461 sayılı Kanun'un TBMM Genel Kurulu'ndaki görüşmeleri sırasında dönemin Milli Eğitim ve Gençlik ve Spor Bakanı, kürsüde tahkimi; *"tahkim müessesesini getirmek, diğer yargı yollarına gitme hakkını ortadan kaldırmaz, zaten bu Anayasa'ya göre mümkün değildir; ancak tahkim, baştan yapılacak bir taahhüdü de tazammun ettiği için bu nevi hukuki ihtilafları azaltan bir yoldur."* biçiminde açıklamıştır.¹¹⁵

10/06/2004 gün ve 5175 sayılı Kanun'la değişik 3813 sayılı Kanun'un 13. maddesine göre Tahkim Kurulu; iki asıl ve iki yedek üyesi üniversitelerin hukuk fakülteleri veya spor yüksekokullarında görev yapan (hukukçu) öğretim üyelerinden olmak üzere beş asıl, beş yedek hukukçu üyeden oluşur. Tahkim Kurulu üyeleri dört yıl görev yapmak üzere *"TFF Genel Kurulu tarafından"* seçilir. TFF Tahkim Kurulu görevinde bağımsızdır; üyeler istifa etmedikçe veya çekilmiş sayılmadıkça yerlerine yenisi görevlendirilemez. Kurul, beş üyenin katılımı ile toplanır ve oy çokluğu ile karar alır. Tahkim Kurulu'nun kararları kesindir.

28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la değişik 3813 sayılı Kanun'un 14. maddesinde Tahkim Kurulu'nun görevleri sayılmıştır. Buna göre Tahkim Kurulu; TFF ile kulüpler, TFF ile hakemler, TFF ile futbolcular, teknik direktörler ve antrenörler, kulüpler ile teknik direktör, antrenör, oyuncu temsilcisi ve masörler, kulüpler ile oyuncular, kulüpler ile kulüpler arasında¹¹⁶ vuku bulan anlaşmazlıklar hakkında TFF Yönetim Kurulu tarafından verilecek kararlar ile disiplin kurulu kararlarını,¹¹⁷ *"ilgililerin itirazı üzerine"* inceleyerek *"kesin"* karara bağlar.¹¹⁸

¹¹⁵ Bkz., *TBMM Tutanak Dergisi*, 27/05/1988, B. 72, O: 2, C. 12, s. 127.

¹¹⁶ 3813 sayılı Kanun, tahkime başvurulabilecek anlaşmazlıklar bakımından TFF Ana Statüsü'ne göre daha geniş bir çerçeve çizmiştir; örneğin 3813 sayılı kanunun 14. maddesinde TFF ile futbolcular ve kulüpler ile oyuncu temsilcisi ve masörler arasında ortaya çıkacak anlaşmazlıklar da Tahkim Kurulu'nun görevleri arasında sayılmışken, TFF Ana Statüsü'nün 51. maddesinde sayılan kişilere değinilmemiştir.

¹¹⁷ TFF Disiplin Talimatı'nın 74. maddesine göre, amatör ve profesyonel futbol disiplin kurullarınca verilen kararların tebliğinden itibaren on gün içinde Tahkim Kurulu'na itiraz edilebilir.

¹¹⁸ TFF'yi bugünkü yapısında öngören "ilk" düzenleme olan 3461 sayılı Kanun'un tahkimle ilgili 14. maddesi; *"Tahkim Kurulu federasyon ve kulüpler veya kulüplerle oyuncular veya iki kulüp arasında çıkacak ihtilaflar ile ceza kurulu kararlarını, ilgililerin itirazı üzerine inceleyerek kesin karara bağlar."* biçimindeydi. Görüldüğü gibi, 3461 sayılı Kanun, 3813 sayılı Kanun'a göre Tahkim Kurulu'nun yetkisini nispeten dar tutmuştu.

TFF Ana Statüsü'nün 50. maddesinde ise, Tahkim Kurulu'nun iki asıl ve iki yedek üyesinin üniversitelerin hukuk fakülteleri veya spor yüksekokullarında görev yapan "hukukçu" öğretim üyelerinden dört yıl görev yapmak üzere TFF Genel Kurulu tarafından seçilen beş asıl, beş yedek hukukçu üyeden oluştuğu belirtildikten sonra, Tahkim Kurulu'nun kendisine intikal eden konular hakkında ilgililerden görüş, bilgi ve belge isteyebileceği, gerekli delilleri toplayabileceği ve lüzum gördüğü takdirde, ilgilileri davet ederek dinleyebileceği ifade edilmiştir. Tahkim Kurulu çalışmalarını, 3813 sayılı Kanun, Ana Statü hükümleri ile FIFA ve UEFA kurallarına ve yargılamaya ilişkin kanunların ilgili hükümlerine göre yapar. Yaptığı inceleme sonucunda Tahkim Kurulu, başvuru konusu talebi, kısmen veya tamamen kabul veya reddedebileceği gibi değiştirerek de karara bağlayabilir.

TFF Ana Statüsü'nün 50. maddesinde, Tahkim Kurulu kararlarının kesin niteliğinden söz edildikten sonra bu husus açıklanarak bu kararların idari veya yargısal mercilerin onayına tabi olmadığı ve bu kararlara karşı idari ve yargısal mercilere başvurulamayacağı hükme bağlanmıştır.

Tahkim Kurulu, ayrıca, TFF Yönetim Kurulu tarafından çıkarılan talimatların, usulüne uygun olarak yayımlanmasını takip eden 10 gün içinde, ilgililer tarafından yapılan başvurular üzerine, talimatın 3813 sayılı Kanun, TFF Ana Statüsü, FIFA ve UEFA kurallarına uygunluğunu, ilgililerin veya TFF Yönetim Kurulu'nun itirazı üzerine inceleyip karara bağlar. TFF Ana Statüsü'nde, Tahkim Kurulu'nun kanunda sayılan görevlerine, TFF'nin çıkaracağı talimatları başvuru üzerine inceleyip kesin olarak karara bağlamak eklenmiştir.

Bu konudaki Talimat hükümleri, norm hiyerarşisi bakımından üstünde yer alan düzenlemelerden daha ayrıntılı bir hükümler sevk etmiştir. Tahkim Kurulu Talimatı'nın 1. maddesinde¹¹⁹ Tahkim Kurulu'nun görevleri arasında, Merkez Hakem Kurulu kararları hakkında TFF Yönetim Kurulu tarafından verilecek kararları inceleyerek kesin karara bağlamak da sayılmıştır. Bu hüküm, ne 3813 sayılı Kanun'da ne de Ana Statü'de yer almaktadır. Talimat, Tahkim Kurulu kararlarının kesinliği bakımından 3813 sayılı Kanun ve Ana Statü hükümlerini yineleyerek

¹¹⁹ Tahkim Kurulu Talimatı, RG, 16/08/1989, 20254.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun (HUMK) kararların açıklanması,¹²⁰ maddi hataların düzeltilmesi¹²¹ ve yargılamanın yenilenmesi¹²² hakkındaki hükümlerinin saklı olduğunu hükme bağlamıştır.¹²³

Sonuç olarak, 3813 sayılı Kanun'da Tahkim Kurulu'nun verdiği kararların kesin olduğu, TFF Ana Statüsü'nde kararların kesinliğine ek olarak bunların idari veya yargısal mercilerin onayına tabi olmadığı ve bunlara karşı idari veya yargısal mercilere başvurulamayacağı belirtilmiş, Tahkim Kurulu Talimatı'nda da tüm bu sayılanların yinelenmesinin ardından HUMK'da yer alan kararların açıklanması, maddi hataların düzeltilmesi ve yargılamanın yenilenmesi hakkındaki hükümler saklı tutulmuştur. Özetle, genel düzenlemelerden özel düzenlemelere doğru gidildikçe Tahkim Kurulu'nun verdiği kararlara ilişkin yeni hükümler sevk edilmiştir. Bunu, özel düzenlemenin “özelliliğine” bağlamak gerekir; ancak Talimat'ta belli konularda HUMK hükümlerinin saklı tutulması, Tahkim Kurulu'nun verdiği kararların Yargıtay tarafından “esas” yönünden denetlenmesine olanak vermemektedir, zira bir an için bunu sağlayacağı düşünülebilecek olan “yargılamanın yenilenmesi” nedeni bile oluşsa, kararı yeniden inceleyecek merci “Tahkim Kurulu” olacaktır.

Tahkim Kurulu ile, yasama işlemleri ile belli bir konu tabii yargıcından kaçırılmış ve bu noktada adeta “yargısal denetim bağımsızlığı benzeri”

¹²⁰ Hukuk yargılamasında, hüküm, gerçekten açık değil, müphem ya da çelişkili ise mahkeme hükümdeki bu çelişkiyi ortadan kaldırmakta ya da hükümdeki açık olmayan hususu gidermektedir, Pekcanıtez, H., Atalay, O., Özkes, M., *Medeni Usul Hukuku, Temel Bilgiler*, Ankara, 2001, s. 140.

¹²¹ Hukuk yargılamasında, görülen ve açık olan yazı ve hesap hataları her zaman düzeltililebilir, *a. g. e.*, s. 139.

¹²² Yargılamanın yenilenmesi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 445 ilâ 454. maddelerinde düzenlenmiştir. Hukuk yargılamasında, hakemlerin verdiği kararın kesinleşmesinden sonra HUMK'da sayılan nedenlere dayanılarak yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmektedir. Yargılamanın yenilenmesi, kararı veren hakemlere başvurarak değil, bu konuda görevli ve yetkili mahkemeye başvurarak istenmektedir. Ancak yargılamanın yenilenmesi sebebi tespit edilirse, yeniden yapılacak yargılamayı yine hakemlerin yapması gerekmektedir, *a. g. e.*, s. 192.

¹²³ Saklı tutulan hükümlerden sadece yargılamanın yenilenmesi anlaşmazlığın Yargıtay tarafından incelenmesini sağlamaktadır; ancak bu inceleme yalnızca şekle ilişkin olacak ve Yargıtay gerekli görürse anlaşmazlık Tahkim Kurulu tarafından “yeniden” incelenecektir. Saklı tutulan diğer hükümler ise yine Tahkim Kurulu'na yerine getirilecek işlemlere ilişkindir. Lâkin, futbolcu Deniz Barış olayı ile ilgili olarak Yargıtay, Tahkim Kurulu kararını yok sayarak anlaşmazlığı yeniden incelemiş ve karar vermiştir, bkz. *infra*.

bir durum yaratılmıştır. 3813 sayılı Kanun TFF'yi özel hukuk hükümlerine tabi tüzelkişi olarak nitelemekle kalmamış, oluşturulan Tahkim Kurulu'na sayılan kişiler arasında ortaya çıkan anlaşmazlıkları ilgililerin itirazı üzerine inceleme ve kesin karara bağlama yetkisi de verilmiştir. 3813 sayılı Kanun, *"bu şekilde, konuyu tabii yargıç olması gereken idare mahkemelerinin görev alanından kaçırdığı gibi Tahkim Kurulu'nu adli yargı içinde ilk derece olarak düşünüp, kararlarının Yargıtay önünde ancak biçim yönünden incelenebileceği görüşünü de savunarak gerçekte, bu çok önemli idari işlemlerin esas bakımından irdelenememesi gibi bir sonuç öngörmüştür. Bunun anlamı da söz konusu işlem ve kararların tam bir yargısal denetim bağımsızlığına kavuşturulmuş olmasından başka bir şey değildir."*^{124,125}

6132 sayılı At Yarışları Hakkında Kanun'un,¹²⁶ 11/02/2004 tarih ve 5091 sayılı Kanun'la¹²⁷ değişik 4. maddesinde de, *"Yarış Komiserler Kurulunca verilecek cezalara karşı öğrenme tarihinden itibaren onbeş gün zarfında Yüksek Komiserler Kuruluna itiraz edilebilir. Yüksek Komiserler Kurulunca itirazın veya ilk derece olarak verilen cezalar kesindir."* hükmüne yer verilmiştir.¹²⁸

Tahkim ile ilgili olarak, *"Türk Spor Kurumu Kanunu Tasarısı"*na da kısaca değinmek yararlı olacaktır. Spor Yüksek Kurumu bünyesinde kurulacak Tahkim Kurulu, Tasarı'nın 9. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre Tahkim Kurulu, dokuz asil, dokuz yedek üyeden oluşmakta ve üyeler altı yıl için görevlendirilmektedir. Tahkim Kurulu'nun, Spor Yüksek Kurumu ile spor federasyonları, kulüp, sporcu, antrenör, hakem

¹²⁴ Özay, İ. H., Günışığında Yönetim, İstanbul, 1996, s. 647, dn. 856.

¹²⁵ Türkiye Basketbol Federasyonu Disiplin Talimatı'nın 46. maddesi, Disiplin Kurulu tarafından verilen kararların kesin olduğunu ve bu kararlar aleyhine soruşturmanın iadesi dışında bir itiraz yolu mevcut olmadığını belirtmektedir.

¹²⁶ RG, 15/07/1953, 8458.

¹²⁷ RG, 17/02/2004, 25376.

¹²⁸ Ancak Uyuşmazlık Mahkemesi'ne göre, Türkiye Jokey Kulübü 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 57. maddesiyle düzenlenmiş ve özel bir kulüp olarak kurulmuş olsa da, 6132 sayılı kanun ve sözleşme kapsamındaki işlemlerin, bu bağlamda müşterek bahis tertip etmek hak ve yetkisine sahip Komiserler Kurulu'nun dava konusu kararlarının (at yarışında kazanan atları belirleyen işlemin) idari niteliğini etkilememektedir. TJK, dava konusu faaliyetlerini Tarım ve Köy işleri Bakanlığı'nın emir ve direktifleri doğrultusunda ve denetimi altında sürdürmektedir, komiserler heyeti de idari bir kuruldur ve kararları da idari nitelik taşımaktadır. Uyuşmazlık Mahkemesi'ne göre söz konusu uyuşmazlıkta görevli yer bu gerekçeler ışığında idari yargıdır, Uy. Mah., 13/02/1995, 1995/2-1, RG, 20/03/1995, 22233.

ve diğer spor elemanları arasında çıkan uyuşmazlıklar ile federasyon disiplin kurullarınca verilen cezalara yapılacak itirazları inceleyerek kesin karara bağlayacağı belirtilmektedir.

Öte yandan, kulüp ve lisansların TFF tarafından tescilinde imzalatılan *“taahhütname”* nin yargı yoluna başvurma ile ilgili bölümlerinden de söz etmek gerekir. Taahhütnamenin söz konusu bölümü şu şekildedir: “Federasyonla, diğer kulüp veya futbolcularla çıkacak ihtilafların 3813 sayılı Kanun’a, FIFA kurallarına ve Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu’na göre kurulup çalışacak Tahkim Kurulu tarafından çözümlenmesini ve bu kurulun kararlarına uyacağımızı, bu kararlara karşı hiçbir idari ve adli yargıya, temyiz, tashihi karar, yargılamanın iadesi gibi kanun yollarına başvurmayacağımızı (...) kabul, taahhüt ve beyan ederiz.” 3813 sayılı Kanun, TFF Ana Statüsü ile Tahkim Kurulu Talimatı’nda Tahkim Kurulu kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı adli ve idari yargı mercilerine başvurulamayacağı açıkça belirtilmesine karşın, kulüplerin böyle bir *“taahhütname”* imzalamalarının *“zorunlu”* tutulması, 1982 Anayasası’nın 125. maddesinin birinci fıkrasında belirtilen *“idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır”* hükmü ile 36. maddesinde teminata bağlanmış olan hak arama hürriyeti çerçevesinde düşünüldüğünde, böyle bir taahhütname hak arama hürriyetinden feragat anlamına geleceğinden bunun hukuken geçerliliğini savunmak olanaklı değildir.

Danıştay’a göre, TFF’nin özel hukuk hükümlerine tabi olduğunun karara bağlanmasının sadece bu nedenle Federasyonca veya Federasyon bünyesinde yer alan kurullarca tesis edilen işlemlerin idari işlem olması niteliğini ortadan kaldırmamaktadır.¹²⁹

TFF bünyesindeki Tahkim Kurulu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesi’nin bugüne kadar verdiği bir tek karar bulunmaktadır. Bu *“ilk ve tek”* kararda Anayasa Mahkemesi, TFF ve Tahkim Kurulu ile ilgili olarak 3813 sayılı Kanun ile TFF Ana Statüsü maddelerini yineleyerek idari teşkilat içinde TFF’nin yerini sorgulamaktan ve idarenin yargısal denetimi karşısında *“tahkim”* kavramını incelemekten imtina ederek, uyuşmazlığı incelemeye yetkili merciin Tahkim Kurulu olduğunu savunarak itiraz yolunu kullanan Ankara Asliye 19. Hukuk Mahke-

¹²⁹ Dan. 10. D., 17/06/1991, 1991/1145-2286, in DD, S. 84-85, s. 695.

mesi'nin yetkisizliğine karar vermiştir;¹³⁰ ancak bu kararın karşı oy gerekçesi, gelecekte muhtemel bir içtihat değişikliğini göstermesi açısından dikkate değerdir: *"Olayda, futbol karşılaşmalarının televizyon ve radyodan yayınlanmasına ilişkin olarak futbol kulübü ile yayın kuruluşu arasında yapılan sözleşmeyi, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un 29. maddesi uyarınca onaylamayan Futbol Federasyonu'na karşı yayın kuruluşu tarafından açılan davada, Federasyon'un, sözleşmenin tarafı olmadığı için hasım konumunda da bulunamayacağı yolundaki itirazını reddeden Mahkeme, anılan maddenin Federasyon'un onay yetkisini düzenleyen ikinci cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğu görüşüyle başvurmuştur. Sözleşmenin tarafı olan yayın kuruluşunun, Federasyon'un onay vermemesi sonucu zarara uğradığı ve bu nedenle dava yoluna gittiği açıktır. Yasa'da, spor kulübü ile Federasyon arasındaki bu tür uyumsuzluklarda tahkim yolunun öngörülmüş olması, yayın şirketinin Federasyon'a karşı dava açma hakkını ortadan kaldırmaz. Aksinin kabul edilmesi halinde de davacının, dava ehliyetini saptama yetkisi mahkemenin ve temyiz merciinin tekelinde olduğundan, yayın şirketinin dava açma yetkisinin bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddedilmesi yerinde değildir. Bu bağlamda, uyumsuzluğa konu olan 29. maddenin ikinci cümlesi, mahkemenin kabulü doğrultusunda olayda, uygulanacak kuraldır."*

Yine buna benzer bir konuda ortaya çıkan görev uyumsuzluğunda Uyuşmazlık Mahkemesi, adli yargının görevli olduğuna karar vermiştir. Televizyon ile radyo reklamları alanında faaliyet gösteren bir şirketin, TFF'den aldığı yayın yetki belgesi ile Petrol Ofisi Futbol Takımı ile Galatasaray Kulübü arasındaki kupa maçının yayın hakkını satın almasına ve sözleşme yapmasına karşın TRT Kurumu'nun maçı kendi radyosundan yayınlayarak haklarını ihlal ettiği gerekçesi ile açtığı tazminat davasının adli ve idari yargı yerlerince görev yönünden reddedilmesi üzerine Uyuşmazlık Mahkemesi görev uyumsuzluğunu şu gerekçeyle gidermiştir: *"3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Yasa'yla kurulan Federasyon, özel hukuk hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe sahip, özerk bir kuruluştur. Bu Yasa'nın 29. maddesinde: 'Futbol müsabakalarının televizyon ve radyodan yayınlanmasının düzenlenmesine ve programlanmasına federasyon yetkilidir. Kulüplerin bu konuda yayın kuruluşları ile yapacakları sözleşmeler, federasyonun gözetim, denetim ve onayına tabidir.' denilmektedir.*

¹³⁰ Any. Mah., 10/06/1997, 1997/47-55, <http://www.anayasa.gov.tr/KARARLAR/IPTALITIRAZ/K1997/K1997-55.htm>, 15/02/2006.

Ticari kuruluş olduklarında kuşku bulunmayan profesyonel spor kulüplerinin aralarında yapacakları futbol müsabakalarının televizyon ve radyo kanallarından yayınlanmasının ticari bir yanı olduğu gibi, kulüplerin söz konusu yayınlar için yine ticari amaçla kurulmuş bulunan yayın kuruluşları (reklam şirketleri) ile yayın hakkını belirleyen sözleşmeler yapmaları da ticari nitelik taşımaktadır. Yukarıda da değinildiği gibi, futbol müsabakalarının radyodan yayınlanması kapsamında, yayınların düzenlenmesi ve programlanması ve sözleşmelerin gözetim ve denetimi ile onaya bağlanması hususundaki görev ve yetkiler, 3813 sayılı Yasa ile özel hukuk hükümlerine tabi tüzel kişiliği olan Türkiye Futbol Federasyonu'na verilmiş bulunmaktadır. 3813 sayılı Yasa'da, futbol müsabakalarının TRT'nin televizyon kanallarında yayınlanması yönünde TRT Kurumu'na özel bir görev ya da yetki verilmemiş, bir ayrıcalık da tanınmamıştır. Öte yandan, TRT'nin kuruluş yasası olan 2954 sayılı Yasa'da, bu kurumun spor müsabakalarını 3813 sayılı Yasa hükümlerine tabi olmaksızın re'sen yayınlatabilmesine olanak tanıyan herhangi bir hükme rastlanmadığı gibi, 3984 sayılı Yasa'nın 8. maddesiyle Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'na verilen görev ve yetkiler arasında futbol federasyonunun görev ve yetkilerine paralel nitelikte düzenlemeler de yer almamıştır. Açıklanan nedenlerle, kamu kurumu olan ve kamu görevi yapan TRT'nin yasal dayanaktan yoksun eyleminden kaynaklandığı ileri sürülen zararın tazmin edilmesi istemiyle açılan davanın, adli yargı yerinde çözülmesi, bu nedenle Ankara Asliye 23. Hukuk Mahkemesi'nin görevsizlik kararının kaldırılması gerekmektedir."¹³¹

Danıştay ise bir diğer kararında, "Türkiye Futbol Federasyonu'nun genel idarenin dışında yer alan bir özel hukuk tüzel kişiliğine dönüştüğü, Futbol Federasyonu ile kulüpler arasında çıkan uyuşmazlıkların Tahkim Kurulu'nca incelenerek kesin karar bağlanması gerektiği ve çalışmalarını Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na göre yürütmesi öngörülen Tahkim Kurulunca verilen kararların da HUMK'nda düzenlenen tahkim usulü uyarınca adli yargı yerinde incelenmesi gerektiği anlaşılmaktadır." diyerek bu konudaki görüşünü ifade etmiştir.¹³²

Son olarak, futbol gündemini uzun süredir meşgul eden "Deniz Barış" olayına da değinmek gerekir. Söz konusu olayı, şu şekilde özetlemek mümkündür: Gençlerbirliği Spor Kulübü, kendi futbolcusu Deniz Barış ile 14/05/2003 tarihinde özel bir sözleşme imzalamıştır. Buna

¹³¹ Uy. Mah., 23/12/1996, 1996/65-110, RG, 21/01/1997, 22884.

¹³² Dan. 10. D., 20/02/1991, E. 1989/2924, K. 1991/547, DD, S. 82-83, s. 1005.

göre, futbolcu Deniz Barış, sezon sonunda Gençlerbirliği kulübü dışında bir kulüple sözleşme imzalamak isterse, sözleşme hükümlerine göre Gençlerbirliği kulübüne 1 milyon avro tazminat ödemek, buna karşılık Gençlerbirliği kulübü de, sezon sonunda futbolcu Deniz Barış'ın sözleşmesini yenilemekle yükümlü kılınmıştır. Bir başka anlatımla, Gençlerbirliği kulübü futbolcu Deniz Barış'ın sözleşmesini sezon sonunda yenilemez ise Deniz Barış da bir başka kulüple sözleşme imzalama hakkına kavuşacaktır. Görüldüğü üzere, Gençlerbirliği kulübü ile futbolcu Deniz Barış arasında imza edilen bir "sözleşme" değil, bir "sözleşme yapma vaadi"dir. Sezon sonunda futbolcu Deniz Barış, Fenerbahçe Spor Kulübü ile anlaşmış ve Gençlerbirliği kulübü de futbolcudan 1 milyon avro tazminat talep etmiştir. Fenerbahçe kulübü ve futbolcu Deniz Barış ise, TFF tarafından düzenlenen tek tip sözleşmede böyle bir hükmün bulunmaması nedeni ile borcun ödenmesinin mümkün olmadığını bildirmiş; bu şekilde anlaşmazlık, TFF Yönetim Kurulu'na intikal etmiştir. TFF, Gençlerbirliği kulübünü haklı bulmuş, bunun üzerine Fenerbahçe kulübü Tahkim Kurulu'na başvurmuştur. Tahkim Kurulu, Gençlerbirliği kulübünü haklı bularak itirazı reddetmiştir. Bu süreç içerisinde futbolcu Deniz Barış'ın lisansı askıya alınmıştır. Tüm bu gelişmeler sonrasında Fenerbahçe kulübünün Gençlerbirliği kulübüne 750 bin avro ödemesi konusunda uzlaşma sağlanmış ve Gençlerbirliği kulübüne 25/02/2006 keşide tarihli bir çek verilmiştir.¹³³ Bu şekilde, futbolcu Deniz Barış'ın lisansı yeniden çıkarılmıştır; ancak hiç hesapta olmayan bir gelişme yaşanmış ve futbolcu Deniz Barış Tahkim Kurulu kararını itiraz yolu ile Yargıtay'a götürmüştür. Kararı inceleyen Yargıtay (13). Hukuk Dairesi ise, Türk futbol tarihine geçecek bir karar vererek¹³⁴ Tahkim Kurulu'nun, mahkemelerin yetkisine giren bir hususu (sözleşmesinin niteliğini) inceleyerek yetkisini aştığından bahisle Kurul kararını yok saymış ve esas yönünden inceleyerek futbolcu Deniz Barış'ı haklı bulmuştur. Tahkim Kurulu kararının "yetkisizlik" gerekçesi ile bozulması üzerine hukuki

¹³³ Futbolcu Deniz Barış hakkındaki Tahkim Kurulu kararının Yargıtay (13). Hukuk Dairesi tarafından bozulması üzerine Fenerbahçe kulübü, Gençlerbirliği kulübüne verdiği 750 bin avroluk çekin iptali için yasal girişimlere başlamıştır. Yargıtay kararına karşı karar düzeltme yoluna başvuran Gençlerbirliği kulübü ise, Tahkim Kurulu kararının halen geçerli olduğundan bahisle çekin ödenmesi gerektiğini savunmuştur, <http://www.hurriyet.com.tr/spor/3871925.asp?gid=0,01/02/2006>.

¹³⁴ Daha önce, A Milli Futbol Takımı eski teknik direktörü Şenol Güneş'e ödenecek tazminatın "kanun yararına bozulması" yolu ile Adalet Bakanı'nın yaptığı başvuru, Yargıtay tarafından reddedilmişti.

süreç yeni bir boyut kazanmıştır. Gençlerbirliği kulübü, kararın düzeltilmesi istemi ile Yargıtay'a başvurmuştur.

Tüm bu gelişmelerin ardından, lisans tescili sırasında kulüplerin, Tahkim Kurulu kararlarını yargı organlarına taşımayacaklarına ve kanun yollarına başvurmayacaklarına ilişkin taahhütname imzalamaları nedeni ile FIFA'nın Türkiye'ye ihtar yollaması ve ayrıca futbolcu Deniz Barış'a da altı ay hak mahrumiyeti cezası¹³⁵ verilmesi gündeme gelmiştir; ancak, futbolcu Deniz Barış'ın Yargıtay'a kulübü kanalı ile değil, şahsen başvurduğu dikkate alındığında, bu hususun taahhütname kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşılır.

E. Merkez Hakem Kurulu (MHK)¹³⁶

3813 sayılı Kanun'dan önceki düzenleme olan 3461 sayılı Kanun'da MHK bir yan kurul olarak düzenlenmiş, bir başka anlatımla MHK'ya TFF'nin merkez teşkilatı içinde yer verilmemiş iken, 3813 sayılı Kanun ile MHK, TFF'nin merkez teşkilatına dahil edilmiştir (m. 4). Ancak bu düzenleme, TFF bünyesinde yan kurulların başkan ve üyeleri yönetim kurulunun onayını almak suretiyle Federasyon Başkanı tarafından atandığından, MHK'nın oluşumu açısından *"yakın bir tarihe kadar"* fiili anlamda bir değişiklik getirmemiştir.

Merkez teşkilatı içerisinde yer alan MHK'nın üyeleri, 28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la getirilen değişikliklerden önce doğrudan Federasyon Başkanı tarafından atanmakta ve üyeler aralarından bir başkan seçmekte iken, 10/06/2004 tarih ve 5175 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle MHK'nın doğrudan Genel Kurul tarafından seçilmesi öngörülmüş; ancak, FIFA Statüleri gereği MHK üyelerinin federasyonlar tarafından atanması gerektiği itirazlarının yoğunlaşması üzerine 3813 sayılı Kanun'un değişik 8/1, 10/ü ve 15. maddelerine göre MHK'nın, bundan böyle, *"Başkanın teklifi ve Yönetim Kurulunun onayı ile biri Başkan olmak üzere dokuz üyeden oluş(acağı)"* hükme bağlanmıştır. Buna göre

¹³⁵ Futbolcu Deniz Barış'ın, TFF Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu'na sevk edilmesine karar verilmiştir, http://www.hurriyet.com.tr/spor/3866240_p.asp, 02/02/2006.

¹³⁶ "Merkez Hakem Kurulu Teşkilatlanma, Çalışma Prensipleri ve Görevleri ile İlgili Talimat", RG, 27.04.2001, 24385. Bu Talimat'ın 4., 5., 6/ç, 6/k, 10,I, 11/A, 12,I-d maddeleri değiştirilmiştir, RG, 06/08/2004, 25545.

MHK üyeleri, TFF Başkanı tarafından TFF Yönetim Kurulu'na teklif edilmekte ve atama işlemi, TFF Yönetim Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. Öte yandan, TFF Ana Statüsü'nün 52. ve Talimat'ın 4. maddesinde ise, halen, MHK'nın, Tahkim Kurulu üyeleri gibi *"TFF Genel Kurulu tarafından seçileceği"* hükümleri varlığını sürdürmektedir. MHK üyelerinin yedisi faal olmayan hakemlerden, ikisi ise spor alanında en az on yıl mesleki deneyimi olan kişiler arasından seçilir. MHK, Tahkim Kurulu gibi, görevinde bağımsızdır ve üyeler istifa etmedikçe veya çekilmiş sayılmadıkça yerlerine yenisi atanamamaktadır.

28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun'la değişik 3813 sayılı Kanun'un 16. maddesine göre MHK, futbol takımı bulunan kulüplerin yapacakları resmi ve özel futbol müsabakalarının yönetimini ve bu müsabakalarla ilgili futbol oyun kuralları açısından teknik anlaşmazlıklarının çözülmesini, il ve ilçe hakem kurullarının kurulmasını, hakemlerin eğitilmesini,¹³⁷ bunların klasmanlara ayrılmasını, yükselme ve düşme şartları ile statü ve talimatlarda belirtilen diğer görevleri yapmaktadır.

TFF Ana Statüsü'nün 52. maddesine göre, MHK kararlarından hukuki sonuçlar doğurabilecek ve Tahkim Kurulu'na intikal ettirilebilecek olanlar, TFF Yönetim Kurulu'nun onayına tabi bulunmaktadır.¹³⁸ Yine, MHK Talimatı'nın 6/j ve 19. maddelerinde, hukuki sonuç doğurabilecek kararlarını onay için TFF Yönetim Kurulu'na göndermek MHK'nın görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca MHK, Talimat ile İç Talimatta¹³⁹ yer almayan hususlar hakkında karar vermeye yetkili bulunmaktadır.

28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı Kanun ile 3813 sayılı Kanun'a eklenen Geçici 8. maddeye göre, 5340 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği

¹³⁷ 3813 sayılı Kanun'un 21. maddesine 25/05/2004 tarih ve 5175 sayılı Kanun ile eklenen ve 28/04/2005 tarih ve 5340 sayılı kanunla değiştirilen hükme göre, TFF'nin bütçesinden "en az %2 oranında pay", eğitim faaliyetlerinde kullanılmak üzere MHK'ya aktarılmaktadır.

¹³⁸ Bilindiği gibi Tahkim Kurulu, MHK kararlarını, TFF Yönetim Kurulu kararına dönüşmüş biçimiyle inceleyebilmektedir; özetle, Tahkim Kurulu, MHK kararlarını doğrudan (itiraz üzerine) inceleyememekte, bu yönde TFF Yönetim Kurulu'nun alacağı bir karara gereksinim duymakta ve bu kararı inceleyebilmektedir, bkz. supra

¹³⁹ TFF Yönetim Kurulu'nun 17/08/2005 tarih ve 35 sayılı onay kararı ile yürürlüğe konulan "TFF MHK İl ve İlçe Hakem Kurulları Kuruluş Çalışma Prensipleri ve Görevleri ile İlgili İç Talimat".

tarih olan 05/05/2005 gününde MHK üyeleri istifa etmiş sayılmış ve bu tarihten itibaren yedi gün içinde yeni MHK atanmıştır.

V. SON SÖZ

Yukarıda, uzun sayılabilecek bir biçimde, Türk spor idaresinin en yetkili iki kuruluşu olan GSGM ile TFF'nin kuruluş, yapı, işlev ve kendilerine özgü birtakım özellikleri geniş bir perspektiften incelenmeye çalışılmıştır. Her iki kuruluş da, idare hukuku yönünden, bugünkü kuruluş ve yapıları ile incelenmeye ve tartışılmaya değer birçok özelliği bünyelerinde barındırmaktadır.

Özel hukuk tüzel kişisi olmasına karşın kamu kurumlarına hasredilmiş bir kavram olan “özerklik” ile donatılmış ve Türk sporunu düzenleme ve denetleme yetkileri bakımından GSGM'nin uhdesindeki yetkileri, bir kamu kurumu olmamasına karşın futbola özgü bir biçimde kullanan TFF, dünyadaki örnekleri ile mukayese edildiğinde “atipik” bir karakter sergilemektedir.

Futbolun, dünya ve Türkiye ölçeğinde son derecede iyi örgütlenmiş güçlü kuruluşlar tarafından yönetilmesinin anlamını ortaya koymak ve futbola verilen önemi yinelemekte yarar vardır. Birçokları için futbolun, her şeyden öte, hayatın ta kendisi¹⁴⁰ olması, futbolun asla sadece futbol olmadığı¹⁴¹ gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Medyanın da desteğiyle gün geçtikçe daha çok insanın ilgisini çekmeyi başaran ve giderek daha iyi örgütlenerek bir sektör haline gelen futbol, her dönemde gündemde kalmayı başarmış “yıkılmayan bir imparatorluk”tur.¹⁴²

¹⁴⁰ Kırca, A., *Futbol Hayattır: Futbol Yazıları*, Can Yayınları, İstanbul, 2000.

¹⁴¹ Kuper, S., *Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*, Sabah Kitapları, İstanbul, 1996.

¹⁴² Hürkan, S., *Yıkılmayan imparatorluk: Futbol*, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2000.